

บทที่ 3

ระบบการเลือกตั้ง ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายไทย และระบบการเลือกตั้ง ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า ตามกฎหมายต่างประเทศ

การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในรัฐ โดยประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องไปทำหน้าที่ในการเลือกผู้แทนของตนมาปฏิบัติหน้าที่ในสภา หากประชาชนคนใดที่มีสิทธิเลือกตั้งแล้วไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลนั้นก็เสียสิทธิบางประการที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่วนที่ประชาชนคนนั้นจะเลือกหรือไม่เลือกใครนั้นยังคงเป็นสิทธิอยู่ แต่สำหรับการเลือกตั้งล่วงหน้านั้นเป็นการที่รัฐดำเนินการให้ประชาชนที่มีเหตุผลจำเป็นบางประการเขาไม่สามารถไปใช้สิทธิในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดได้ รัฐจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีเหตุผลจำเป็นบางประการสามารถมาใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งเหล่านั้นต้องเสียสิทธิของตนไป โดยเนื้อหาสำคัญในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงระบบการเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายไทยระบบการเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 ระบบเลือกตั้งและระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายไทย

กฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยตั้งแต่ก่อนพุทธศักราช 2475 จนมาถึงการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช 2475 จนถึงก่อนพุทธศักราช 2540 ไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง รวมทั้งการเลือกตั้งล่วงหน้าเอาไว้ ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ย้ายไปทำงานอยู่ต่างที่ หรือย้ายที่อยู่ไปแล้วแต่ยังไม่ได้มีการแจ้งเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน ต้องหยุดงานแล้วเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเพื่อมาเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีได้อาศัยอยู่ตามภูมิลำเนาเดิมของตน และส่งผลกระทบต่อจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง กฎหมายจึงกำหนดให้การเลือกตั้งมิใช่เพียงสิทธิอีกต่อไปที่บุคคลใดจะ ไม่ออกไปใช้สิทธิของตนก็ได้ กำหนดให้การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากไม่ออกไปทำหน้าที่ของตนมีผลทำให้เสียสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งการเลือกตั้งล่วงหน้านั้นปรากฏขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ

สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 คือ กฎหมายหลักที่กำหนดหลักการและกฎเกณฑ์การเลือกตั้ง ภายใต้ความมุ่งหมายของสมาชิกสภาว่ารัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่จะแก้ไขปัญหาการเมืองทั้งระบบ โดยมีหลักการของการปฏิรูประบบการเมือง คือ

ประการแรก การปฏิรูปทางการเมืองต้องแก้ไข้ปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ ไม่ใช่จุดใดจุดหนึ่ง โดยหยิบยกปัญหาทุกปัญหาที่ระบบการเมืองนั้นๆ ประสบอยู่เช่นที่กล่าวถึงมาพิจารณา และหามาตรการแก้ไข้ทั้งระบบให้สอดคล้องกันไม่ใช่แก้ไข้ที่จุดใดจุดเดียวแล้วไปสร้างปัญหาให้จุดอื่น

ประการที่สอง การปฏิรูปทางการเมืองมีจุดมุ่งหมายสร้างมาสุจริตและประสิทธิภาพทางการเมืองความสุจริตและประสิทธิภาพเป็นจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปทางการเมือง ต้องปฏิรูประบบให้ขจัดความทุจริตทุกรูปแบบ สร้างเสถียรภาพทางการเมืองและส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์กรทางการเมือง

ประการที่สาม ในการปฏิรูปทางการเมืองต้องยกว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (organic law) ในคราวเดียวกันให้แก้ไข้ระบบเป็นแพคเกจ (package) เพื่อสร้างมาสุจริตและประสิทธิภาพให้ระบบการเมือง การแก้ไข้รัฐธรรมนูญอาจไม่ใช่การปฏิรูปทางการเมืองเลยถ้าไม่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ การนำรัฐธรรมนูญมาทำให้ระบบรัฐสภามีเหตุผล สามารถลดการทุจริตและเพิ่มประสิทธิภาพ เรียกว่า “แนวทางรัฐธรรมนูญนิยม” หรือ คอนสติติวชันแนลลิสม์

ประการสุดท้าย การปฏิรูปการเมืองดังกล่าวอีกระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นกรอบหลัก โดยมุ่งปรับปรุงระบบรัฐสภาแบบล่าสมัยให้เป็นระบบรัฐสภาแบบทันสมัยและมีเหตุผล (rationalized parliamentary system)

ด้วยสภาพข้อเท็จจริงของปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่การเมืองของนักการเมืองที่มีอยู่มาก่อนหน้ารัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 ซึ่งได้ถูกสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดในเอกสารกรอบเบื้องต้นที่ใช้ในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นเพื่อการมีส่วนร่วมกำหนดรัฐธรรมนูญโดยประชาชนของ สสร. พ.ศ. 2540 ที่สามารถสรุปรวมไว้อย่างครบถ้วนจนเห็นภาพปัญหาทั้งหมดว่า ระยะเวลาที่ผ่านมาการเมืองไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนโดยทั่วไป เพราะระบบการคัดเลือกคนเข้าสู่การเมืองเป็นระบบที่ใช้เงินเป็นใหญ่ทั้งในการเลือกตั้งและในพรรคการเมือง “ธุรกิจการเมือง” เช่นนี้ย่อมไม่เอื้ออำนวยให้คนดีมีความสุจริตและมีความสามารถได้รับเลือกตั้งเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ นอกจากนี้ต้องยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการเมืองที่ครอบงำสถาบันการเมืองทั้งหลายอยู่ ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นหลังเลือกตั้งก็มีลักษณะเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็แข่งขันกันเป็นรัฐมนตรี มีระบบโควต้าและกลุ่มในพรรค เป็นเหตุให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพและนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำรัฐบาลก็ตกอยู่ภายใต้

ความกดดันของพรรคตนเองและพรรคร่วมรัฐบาล จึงไม่อาจแสดงภาวะผู้นำในการบริหารประเทศ และแก้ปัญหาของประชาชนได้ แม้มีการเลือกตั้งใหม่บุคลากรทางการเมืองก็คงเปลี่ยนแปลง น้อยมาก และรัฐบาลใหม่ก็อยู่ได้ไม่นาน ประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมืองจึงไม่เกิดขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงนำมาสู่การปฏิรูปกระบวนการเข้าสู่การเมืองตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. 2540 และการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 และต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญของกระบวนการเข้าสู่การเมืองบางประการซึ่งจะได้กล่าวใน หัวข้อระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2550 ต่อไป

3.1.1 ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช 2550

การเลือกตั้งของประเทศไทย เป็นกระบวนการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองประเทศไทย อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย, วุฒิสภาไทย, ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, ผู้ว่าเมืองพัทยา และผู้บริหารท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยการให้ประชาชนออกเสียงเลือกบุคคลที่เห็นสมควร

ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปมาแล้ว 25 ครั้ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา โดยครั้งล่าสุดมีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2554

สำหรับประเทศไทย การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของพลเมืองชาวไทย และตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา อำนวยความสะดวกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นอิสระ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติหลักเกณฑ์ และวิธีการเลือกตั้ง โดยหลักทั่วไปคล้ายคลึงกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวคือ มาตรา 93 วรรคสอง กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใช้วิธีการลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ ซึ่งเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของการเลือกตั้ง 2 ประการ กล่าวคือ การเลือกตั้งโดยตรงเป็นกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนของตนได้โดยตรง และผลของคะแนนเสียงเป็นตัวกำหนดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดหรือพรรคการเมืองใดได้รับการเลือกตั้ง ส่วนการเลือกตั้งโดยใช้วิธีการลงคะแนนเสียงแบบลับ เป็นการออกเสียงเลือกตั้งโดยไม่ให้ผู้ใดทราบได้เลยว่าผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนตัดสินใจเลือกใคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันการใช้อิทธิพลบังคับหรือกระทำการใด ๆ ให้ลงคะแนนเสียงตามที่ต้องการ อันเป็นวิธีการเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี

หลักการเลือกตั้งโดยทั่วไป ปรากฏในมาตรา 99 ที่กำหนดให้ผู้มีสัญชาติไทยทุกคน มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติอื่น ๆ นอกจากเป็นผู้มีสัญชาติไทย เช่น ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 วันนับ

ถึงวันเลือกตั้ง ก็เป็นกรณีไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญเนื่องจากการจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งที่มีเหตุผล และสามารถอธิบายได้

สำหรับหลักการพื้นฐานการเลือกตั้งอื่น ๆ เช่น หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา เป็นไปตามมาตรา 104 และมาตรา 117 คือ สภาผู้แทนราษฎรมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี ส่วนวุฒิสภามีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี ซึ่งเมื่อครบกำหนดวาระดังกล่าวก็ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ เว้นแต่จะมีการยุบสภา และหลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง รวมถึงกรณีการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งโดยหลักทั่วไปเกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง และผลของการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า นั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาบัญญัติ พ.ศ. 2550 มีหลักเกณฑ์คล้ายคลึงกัน

อย่างไรก็ตาม หลักการของกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญอีกครั้งโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 ซึ่งแม้จะมีบางเรื่องที่ยังคงหลักการเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ไว้ก็ตาม แต่เนื่องจากการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2550 ได้ดำเนินการบนพื้นฐานของความมุ่งหมายที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้บังคับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2541 จึงได้มีการปรับปรุงหลักการสำคัญของกระบวนการเข้าสู่การเมืองบางประการ จนนำมาสู่ข้อถกเถียงในทางวิชาการถึงความเหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขดังกล่าวพอสมควร

1) สาระสำคัญของบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554¹ ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งประเทศรวม 500 คน แบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 375 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อจำนวน 125 คน

¹ เหตุผลในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปตามหลักการบนพื้นฐานของความเป็นธรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และทำให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องตรารัฐธรรมนูญนี้

โดยมีเจตนารมณ์ที่คำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคในการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใด พื้นที่ใด เขตใด ก็จะมีสิทธิที่เท่าเทียมกันในการไปใช้สิทธิเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนทุกเขตเลือกตั้ง เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ ได้อย่างละหนึ่งหมายเลขอย่างเท่าเทียมกันทั่วประเทศ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข คำว่า “ประชาธิปไตย” แปลว่า “ประชาชนเป็นใหญ่” คือการที่ประชาชนมีอำนาจอธิปไตย หรือมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ แต่ประชาชนทั้ง 64 ล้านคน จะเข้าไปปกครองบริหารประเทศทั้งหมดด้วยตนเองย่อมเป็นไปได้ จึงต้องมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ตัวแทนที่ตนเลือก เพื่อให้ไปทำหน้าที่แทนทั้งด้านนิติบัญญัติและด้านการบริหาร ดังนั้น กระบวนการเลือกตั้งที่สุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม เป็นที่ยอมรับของประชาชนจึงมีความสำคัญ ไม่เพียงแต่จะเป็นหลักประกันว่าตัวแทนที่เลือกเข้าไปมีความชอบธรรมเพราะได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนเท่านั้น แต่ประชาชนยังจะได้ผู้แทนที่ดี มีความสามารถ รู้งาน รู้หน้าที่สามารถทำงานด้านนิติบัญญัติและด้านการบริหารแทนประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างซื่อสัตย์ สุจริต อีกด้วย

ภายใต้สถานการณ์ของประเทศไทยที่น่าเป็นห่วง ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาทางการเมืองที่ประชาชนบางกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศไทยอันเป็นภัยคุกคามใหญ่หลวงในเวลานี้ เรากำลังมีการเลือกตั้ง ส.ส.ในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย (ส.ส.) ครั้งนี้ จึงเป็นโอกาสดีที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจอีกครั้งหนึ่งว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดให้เป็น ส.ส.และเลือกนโยบายของพรรคการเมืองใดในการแก้ไขปัญหาของประเทศ หากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งพร้อมใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างพร้อมเพรียงกัน ไม่ว่าจะผลการเลือกตั้งจะเป็นอย่างไร ย่อมหมายถึงประชาชนส่วนใหญ่ได้ตัดสินใจเลือกแล้วและได้แสดงเจตนารมณ์อย่างแรงกล้าที่ต้องการให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดหรือพรรคการเมืองใด เข้าไปแก้ไขปัญหาและระงับความขัดแย้งต่างๆ ให้หมดไปจากประเทศไทย

ดังนั้น การตัดสินใจเลือกใคร พรรคการเมืองใด หรือแม้แต่การตัดสินใจ ไม่เลือกใครหรือพรรคการเมืองใดเลย จึงเป็นการตัดสินใจครั้งสำคัญของประชาชนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนอย่างมีเหตุผล โดยเลือก “คนดี มีความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต เห็นประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน” ให้เข้าไปบริหารบ้านเมือง เพื่อประโยชน์สุขของพวกเราทุกคน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย (ส.ส.) ครั้งที่ผ่านมามีขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 3 กรกฎาคม 2554 นับเป็นการเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งแรกหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 โดยเป็นการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมามีขึ้นเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไปครั้งที่ 24 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้มีขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ตามความในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ที่ให้ยุบสภาผู้แทนราษฎรเสีย ณ วันที่ 10 พฤษภาคม 2554 ปรากฏว่า มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกมาใช้สิทธิทั้งสิ้น 75.03% จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 46,921,682 คน พรรคที่ได้รับเลือกตั้ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อมากที่สุดคือ พรรคเพื่อไทย 15,744,190 คะแนน และรองลงมาคือ พรรคประชาธิปัตย์ 11,433,501 คะแนน โดยผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งพรรคเพื่อไทย คิดเป็น 23% ของจำนวนประชากรไทยในปี 2554 ผลปรากฏว่าพรรคเพื่อไทยได้ที่นั่งผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่ง 265 ที่นั่งเป็นครั้งที่สองในรอบทศวรรษที่มีพรรคการเมืองได้รับคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งในสภาผู้แทนราษฎร และนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเป็นว่าที่นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศไทยส่วนพรรคประชาธิปัตย์ได้เป็นพรรคฝ่ายค้านหลัก โดยได้ที่นั่งผู้แทนราษฎร 159 ที่²

สาระสำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รวมถึงฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 มีสาระสำคัญดังนี้

(1) หน้าที่ของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

1. พิจารณาเลือกนายกรัฐมนตรีเข้าไปบริหารประเทศ
2. พิจารณาออกกฎหมาย
3. ควบคุมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน สามารถทำการตั้งกระทู้ถาม เสนอญัตติ อภิปรายทั่วไป อภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือคณะ
4. พิจารณานุมัติงบประมาณแผ่นดินอย่างเป็นทางการเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ และควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส
5. เป็นปากเสียงของประชาชน นำปัญหาของประชาชนเสนอให้รัฐบาลแก้ไข

(2) ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 กำหนดให้มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีจำนวน 500 คน มาจากการเลือกตั้ง 2 แบบ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบแบ่งเขต จำนวน 375 คน และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 125 คน³

² “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2554” เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2556 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2554>

³ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2554 เล่ม 128, ตอน 13ก, 4 มีนาคม พ.ศ. 2554, หน้า 1

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบแบ่งเขต

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากเขตเลือกตั้ง โดยการแบ่งเขตเลือกตั้งประเทศออกเป็น 375 เขต ซึ่งจังหวัดไหนจะมีกี่เขตและมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตจำนวนเท่าใด เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด โดยเกิดจากการคำนวณราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานทะเบียนราษฎร ที่ประกาศปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 375 คน เช่น ราษฎรทั้งประเทศ จำนวน 63,878,267 ล้านคนหารด้วย 375 ก็จะได้ค่าเฉลี่ยราษฎร 170,342 คน ต่อ ส.ส. 1 คน หลักการนี้มาจากเหตุผลที่ว่า แต่ละเขตเลือกตั้งควรมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนเท่าเทียมกัน โดยประชาชนหนึ่งคนมีหนึ่งเสียงเท่ากัน มีความเสมอภาคกัน ไม่ว่าจะมิถุนีลำนานอยู่ในพื้นที่ใดหรือจะยากดีมีจนก็มีสิทธิที่เท่าเทียมกันในการเลือกตัวแทน

การลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขตให้ทำเครื่องหมาย X กากบาทเลือกได้เพียงหมายเลขเดียวหรือเบอร์เดียว ดังที่เรียกว่า “เขตเดียว-เบอร์เดียว”

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวน 125 คน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวน 125 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ที่มาจากการเลือกตั้งในแบบบัญชีรายชื่อโดยพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบบัญชีรายชื่อจะจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครไว้ เพียงบัญชีเดียว เรียงลำดับไว้จำนวนไม่เกิน 125 รายชื่อ

การลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อ ให้ทำเครื่องหมาย X กากบาท เลือกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียว ได้เพียงหมายเลขเดียว หรือเบอร์เดียว นั่นก็หมายถึงผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อในสังกัดของพรรคการเมืองที่ชื่นชอบนั่นเอง ส่วนที่ว่าพรรคใดจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อจำนวนเท่าใดก็ขึ้นกับว่าพรรคนั้นๆ จะได้รับคะแนนเป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด โดยผู้ที่จะได้รับเลือกตั้งต้องมาจากบัญชีรายชื่อเรียงตามลำดับจนกว่าจะครบจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองได้รับ โดยมีวิธีการคำนวณ ดังนี้

(3) วิธีคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อที่ได้รับเลือกตั้ง

1. นำจำนวนคะแนน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนน ให้แก่พรรคการเมืองทุกพรรครวมกัน

2. ผลลัพธ์ตามข้อ 1) หารด้วยจำนวน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 125 คน จะได้คะแนนเฉลี่ย สำหรับ ส.ส. 1 คน (คู่มือหาค่าคะแนนเฉลี่ยต่อจำนวน ส.ส. 1 คน)

คะแนนรวมของทุกพรรคการเมือง
 _____ = คะแนนเฉลี่ย/ส.ส.แบบ
 บัญชีรายชื่อ 1 คน

125

3. ผลลัพธ์ตามข้อ 2) ไปหารคะแนน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองก็จะได้จำนวน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรค

4. ตามข้อ 3) ถ้าได้ ส.ส.ไม่ครบ 125 คน ให้ดูว่าพรรคการเมืองใดมีเศษเหลือมากที่สุดก็จะได้จำนวน ส.ส.ที่เหลือไป 1 ที่นั่ง หากยังไม่ครบอีกก็จะจัดสรรที่นั่งให้พรรคการเมืองที่มีเศษรองลงไปเรื่อยๆจนกว่าจะได้ ส.ส.ครบจำนวน 125 คน

ตารางที่ 3.1 แสดงตัวอย่างเขตเลือกตั้ง ส.ส.ทั่วไป มีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อรวม 8 พรรค และแต่ละพรรคมีคะแนนรวมทั้งประเทศ ดังนี้

ที่	พรรคการเมือง	ได้คะแนน	จำนวน ส.ส. จาก คำนวณครั้งแรก	เหลือเศษ	จำนวน ส.ส. ที่ได้ เพิ่มจากการ คำนวณ	ส.ส.แบบ บัญชีรายชื่อทั้งสิ้น
1	พรรค ก.	12,600,000	52	.066115	-	52
2	พรรค ข.	8,450,000	34	.917355	1	35
3	พรรค ค.	2,900,000	11	.983471	1	12
4	พรรค ง.	2,800,000	11	.570247	1	12
5	พรรค จ.	1,550,000	6	.4049586	-	6
6	พรรค ฉ.	1,550,000	6	.1983471	-	6
7	พรรค ช.	300,000	1	.2396694	-	1
8	พรรค ซ.	150,000	-	.6198347	1	1
			121	-	4	125

***หมายเหตุ:

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผลการคำนวณครั้งแรกได้ ส.ส. 121 คน ดังนั้น จำนวน ส.ส. อีก 4 คนที่เหลือ จะมาจาก 4 พรรคการเมืองที่ได้คะแนนเหลือเศษมากที่สุด พรรคละ 1 คน ได้เรียงตามลำดับคือ พรรค ก. พรรค ข. พรรค ช. และ พรรค ง. โดยมีการคำนวณ ดังนี้

1. รวมคะแนนทุกพรรค 30,250,000 คะแนน (ข้อ 1)

2. คะแนนเฉลี่ย ต่อ ส.ส. 1 คน คือ คะแนนรวมทุกพรรคในเขต หารด้วย 125 กรณี
นี่คือ 30,250,000 คะแนน หารด้วย 125 เท่ากับ 242,000 คะแนน (ข้อ2)

คะแนนรวมของแต่ละพรรคหารด้วยคะแนนเฉลี่ย ผลที่ได้คือจำนวน ส.ส. ของ
พรรคในเขตนั้นๆ หากคำนวณแล้วได้ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อไม่ครบ 125 คน ให้นำเศษของคะแนน
ที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับมาจัดลำดับจนครบ (ข้อ3)

ตัวอย่าง : พรรค ก. ได้คะแนน 12,600,000 คะแนน หารด้วย 242,000 ได้ผลลัพธ์
เท่ากับ 52.66115 ก็จะได้ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อจำนวน 52 คน เหลือเศษ 66,115 คะแนน

(4) คุณสมบัติของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.).

1. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
3. จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี (เว้นแต่เคยเป็น ส.ส.หรือ ส.ว.)
4. เป็นสมาชิกพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวนับถึงวันเลือกตั้ง ติดต่อกันไม่น้อย
กว่า 90 วัน (การเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งนี้เป็นกรณีขุบสภาผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรค
การเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกัน ไม่น้อยกว่า 30 วัน นับถึงวันเลือกตั้ง)

(5) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งจัดขึ้นภายใต้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป (universal suffrage) ตาม
ความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อย่างไรก็ตาม มีข้อกำหนดคุณสมบัติ
ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งอยู่บางประการ

1. มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด หรือแปลงสัญชาติเป็นไทยมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี
2. มีอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวัน
เลือกตั้ง
4. ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ ต้องไม่เป็นพระสงฆ์ สามเณร นักพรตหรือนักบวช, ต้องไม่อยู่ในระหว่างเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, ต้องไม่ถูกคุมขังด้วยหมายของศาลหรือคำสั่งที่
ชอบด้วยกฎหมาย และต้องไม่วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนหรือไม่สมประกอบ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้เป็นหน้าที่หากผู้มี
สิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วต้องแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนี้

1. มีกิจธุระจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเดินทางไปพื้นที่ห่างไกล
2. เจ็บป่วย พิกัด สูงอายุ ไม่สามารถไปใช้สิทธิได้
3. พิกัด หรือสูงอายุและไม่สามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

4. เดินทางออกนอกราชอาณาจักร
5. มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากที่เลือกตั้งเกินกว่า 100 กม.
6. มีเหตุสุดวิสัยอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

วิธีการแจ้งเหตุ ระหว่างก่อนวันเลือกตั้ง 7 วัน จนถึงหลังวันเลือกตั้ง 7 วัน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กรอกแบบฟอร์มหนังสือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ (ส.ส. 28) โดยระบุหมายเลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ตามหลักฐานทะเบียนบ้าน
2. แนบหลักฐานเหตุจำเป็นที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้
3. ยื่นต่อนายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนท้องถิ่นที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ได้ 3 วิธีการ คือ 1) ยื่นด้วยตนเอง 2) มอบหมายบุคคลอื่นไปยื่นแทน 3) ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน
อย่างไรก็ดี เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปเลือกตั้ง โดยไม่แจ้งเหตุ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ต้องเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ 3 ประการ คือ

1. เสียสิทธิการยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส). และสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)
 2. เสียสิทธิการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส). และสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.), สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและสิทธิได้รับการเสนอชื่อเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.),
 3. เสียสิทธิการสมัครรับเลือกเป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน
- โดยสิทธิทั้ง 3 ประการ จะได้กลับคืนมาเมื่อไปใช้สิทธิการเลือกตั้งอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับชาติหรือท้องถิ่น

(6) เขตเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อปี พ.ศ. 2550 ก่อนหน้านั้นเป็นแบบ “เขตเดี่ยวสามเบอร์” คือมีการแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยที่การแบ่งเขตนั้นแต่ละเขตจะมีจำนวนประชากรในเขตที่ต่างกัน ดังนั้นแต่ละเขตจะมีจำนวนผู้แทนได้ไม่เท่ากัน ตั้งแต่ 1-3 คน ตามขนาดของประชากรในเขต ซึ่งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สามารถกาบัตรเลือกผู้สมัครได้จำนวน เท่ากับจำนวนผู้แทนในเขตของตน แต่การเลือกตั้งผู้แทนในครั้งนี้ แบบแบ่งเขตในครั้งนี้มีรูปแบบการลงคะแนนเป็นแบบ “เขตเดี่ยวเบอร์เดียว” คือ การแบ่งเขตเลือกตั้งนั้นจะแบ่งเป็น 375 เขต โดยยึดหลักให้แต่ละเขตนั้นมีจำนวนประชากรที่ใกล้เคียงกันให้มากที่สุด ดังนั้นในแต่ละเขตจะมีผู้แทนได้เขตละ 1 คนอย่างเท่าเทียมกัน และผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สามารถกาบัตรเลือกผู้สมัครได้เพียงคนเดียวแต่ละจังหวัด มีจำนวนเขตเลือกตั้งดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด

พื้นที่	จำนวน ส.ส.
กรุงเทพมหานคร	33
จังหวัดนครราชสีมา	15
จังหวัดอุบลราชธานี	11
จังหวัดเชียงใหม่, จังหวัดขอนแก่น	10
จังหวัดอุดรธานี, จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดบุรีรัมย์	9
จังหวัดชลบุรี, จังหวัดร้อยเอ็ด, จังหวัดศรีสะเกษ, จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดสงขลา	8
จังหวัดชัยภูมิ, จังหวัดเชียงราย, จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสกลนคร	7
จังหวัดนครสวรรค์, จังหวัดนนทบุรี, จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดปทุมธานี, จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดกาฬสินธุ์	6
จังหวัดกาญจนบุรี, จังหวัดนครปฐม, จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, จังหวัดพิจิตร, จังหวัดมหาสารคาม, จังหวัดราชบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี	5
จังหวัดกำแพงเพชร, จังหวัดฉะเชิงเทรา, จังหวัดตรัง, จังหวัดนครพนม, จังหวัดนครราชสีมา, จังหวัดปัตตานี, จังหวัดระยอง, จังหวัดลพบุรี, จังหวัดลำปาง, จังหวัดเลย, จังหวัดสระบุรี และจังหวัดสุโขทัย	4
จังหวัดกระบี่, จังหวัดจันทบุรี, จังหวัดชุมพร, จังหวัดตาก, จังหวัดน่าน, จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จังหวัดปราจีนบุรี, จังหวัดพะเยา, จังหวัดพัทลุง, จังหวัดพิจิตร, จังหวัดอุตรดิตถ์, จังหวัดเพชรบุรีจังหวัดแพร่, จังหวัดยโสธร, จังหวัดยะลา, จังหวัดสมุทรสาคร, จังหวัดสระแก้ว, จังหวัดหนองคาย และจังหวัดหนองบัวลำภู	3
จังหวัดชัยนาท, จังหวัดภูเก็ต, จังหวัดมุกดาหาร, จังหวัดลำพูน, จังหวัดสตูล จังหวัดอ่างทอง, จังหวัดอำนาจเจริญ, จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดบึงกาฬ	2
จังหวัดตราด, จังหวัดนครนายก, จังหวัดพังงา, จังหวัดแม่ฮ่องสอนจังหวัดระนอง, จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดสมุทรสงคราม	1

(7) หลักในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.).

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบแบ่งเขต เลือกคนที่รัก คนเดียวในดวงใจ ควร มีลักษณะ เช่น เป็นคนดี มีความสามารถ มีประวัติส่วนตัว และผลงานที่ผ่านมาดีเป็นที่ยอมรับ กล่าวต่อสู้เพื่อความถูกต้องชอบ มีคุณธรรมและความเสียสละไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มีความรู้ความสามารถ คือรู้ปัญหา รู้หน้าที่ และมีแนวคิด หรือ ข้อเสนอในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน มีความเป็นไปไม่ได้ มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือ มีเหตุผล ไม่ถือความคิดของตนเป็นใหญ่ เคารพมติเสียงส่วนใหญ่ รับฟังความเห็นของเสียงส่วนน้อย มีการหาเสียงหรือแนะนำตัวอย่างสร้างสรรค์โดยไม่ฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงกฎกติกาการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.)แบบบัญชีรายชื่อ เลือกพรรคที่ชอบ พรรคเดียวที่เราวางใจ พรรคการเมืองที่ดี ควร มีลักษณะ เช่น มีนโยบายเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมของประชาชน และมีแนวทางปฏิบัติให้เป็นจริงได้ ระบบบริหารของพรรคยึดหลักการประชาธิปไตย มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ -เป็นพรรคที่รวมคนทุกกลุ่มในสังคมเป็นสมาชิกไม่ใช่ยึดคิดเพียง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

(8) ขั้นตอนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.).

1. ตรวจสอบรายชื่อและลำดับที่จากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่ประกาศไว้หน้าหน่วยเลือกตั้ง หรือ จากหนังสือแจ้งรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ส่งไปยัง เจ้าบ้านหรือทาง www.khonthai.com

2. ยื่นบัตรประจำตัวประชาชน และลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3. ลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วหัวแม่มือขวาบนต้นขั้วบัตรเลือกตั้งพร้อมรับบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คือ บัตรเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขต และบัตรเลือกตั้ง ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ

4. เข้าคูหาลงคะแนน ทำเครื่องหมายกากบาท (x) ลงในช่องทำเครื่องหมาย

- บัตรเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขต เลือกผู้สมัครได้เพียงคนเดียว

- บัตรเลือกตั้ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ เลือกพรรคการเมืองได้เพียง พรรคเดียว

- หากไม่ต้องการเลือกใครหรือพรรคการเมืองใดให้ทำเครื่องหมายกากบาท (x) ในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนน

5. พับบัตรเลือกตั้งทั้ง 2 บัตรให้เรียบร้อยและใส่บัตรที่ละบัตรลงใน หีบบัตรเลือกตั้งแต่ละประเภทด้วยตนเอง

(9) การนับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.).

เมื่อเสร็จสิ้นการลงคะแนนในเวลา 15.00 น. แล้ว จะนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง โดยเปิดเผยจนเสร็จสิ้นในรวดเดียว แล้วกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน) จะประกาศผลการนับ

คะแนน ส.ส. ทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งปิดประกาศไว้บริเวณที่เลือกตั้ง จากนั้นจะนำส่งหีบบัตรพร้อมอุปกรณ์และเอกสารสำคัญส่ง เพื่อรายงานผลให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เขตทราบ

หลังจากนั้นคณะกรรมการเลือกตั้งเขต จะรวบรวมผลการนับคะแนนของทุกหน่วยเลือกตั้งภายในเขตเลือกตั้ง และประกาศผลรวมคะแนนของเขตเลือกตั้งและปิดประกาศไว้ในสถานที่ที่กำหนด พร้อมรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ประจำจังหวัด และรายงานต่อ กกต. เพื่อพิจารณาประกาศผลการเลือกตั้งต่อไป

(10) การคัดค้านการเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัคร หรือพรรคการเมือง ซึ่งมีสมาชิกสมัครรับเลือกตั้ง ในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งยื่นคัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) โดย

1. ก่อนวันประกาศผลการเลือกตั้ง หรือภายใน 30 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีเห็นว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย
2. ภายใน 180 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง กรณีเห็นว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเกินจำนวนที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กำหนด หรือผู้สมัครไม่ยื่นบัญชีรายรับรายจ่ายภายใน 90 วัน หลังเลือกตั้ง

(11) ข้อห้ามกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง

1. ห้ามซื้อเสียง หรือจัดเตรียมการซื้อเสียง
2. ห้ามรับเงินและประโยชน์อื่นใด เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง
3. ห้ามหาเสียงและห้ามขายหรือจัดเลี้ยงสุรา ตั้งแต่ 18.00 น. ของวันก่อนวันเลือกตั้งจนถึงสิ้นสุดวันเลือกตั้ง
4. ห้ามนายจ้างขัดขวางการไปใช้สิทธิของลูกจ้าง
5. ห้ามขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไป ณ ที่เลือกตั้ง
6. ห้ามจัดยานพาหนะ (ยกเว้นหน่วยงานรัฐ) ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปเลือกตั้งโดยไม่ต้องเสียค่าโดยสาร
7. ห้ามฉีกบัตรเลือกตั้ง หรือทำให้บัตรเลือกตั้งชำรุดอย่างจงใจ
8. ห้ามถ่ายภาพบัตรเลือกตั้งที่ตนเอง ได้ลงคะแนนแล้วด้วยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ใด
9. ห้ามเล่นการพนันขั้นต่อใดๆ เกี่ยวกับผลการเลือกตั้ง

10. ห้ามเผยแพร่หรือเผยแพร่ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลการเลือกตั้ง (โพลล์) ในระหว่าง 7 วัน ก่อนวันเลือกตั้งจนถึงเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง (เวลา 15.00 นาฬิกา)

(12) ผู้มีหน้าที่จัดการเลือกตั้ง

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นผู้จัดการเลือกตั้ง กกต.มี 5 คน กกต.จว. ในแต่ละจังหวัดอีก จังหวัดละ 5 คน เป็นผู้ช่วยเหลือ

2. แต่พนักงานสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งส่วนกลางและจังหวัดมีประมาณ 2,200 คน รวมทั้งมี คณะกรรมการการเลือกตั้งเขต ทุกเขตเลือกตั้งๆละ 5 คน เป็นผู้รับผิดชอบจัดการเลือกตั้งตามกฎหมาย /อนุกรรมการระดับอำเภอ/กรรมการประจำหน่วย (กปน.) ฯลฯ อีกประมาณ 1,200,000 คน ช่วยเหลือในการจัดการเลือกตั้ง

3. หน่วยเลือกตั้ง ถือเป็นจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละ 800 คน จำนวนประมาณ 94,000 หน่วย ในแต่ละหน่วยเลือกตั้งจะมีผู้อำนวยการประจำหน่วย 1 คนและ กปน. จำนวน 9 คน มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอีก 2 คน รวมทั้งมีอาสาสมัครของ องค์กรเอกชน (ออส.) และตัวแทนพรรคการเมืองไม่เกินพรรคละ 1 คน เป็นสภักษียาน นอกจากนี้ ยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานสนับสนุนการเลือกตั้ง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนด และการขอความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน และภาคประชาชน

บทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้⁴

1. ควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

2. ออกประกาศกำหนดการทั้งหลายที่จำเป็นแก่การปฏิบัติงานตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

3. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นในการเลือกตั้ง

4. ออกข้อกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 และมาตรา 236

5. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งที่ใช้วิธีการแบ่งเขตเลือกตั้ง และจัดให้มีบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

6. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

7. สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้งหรือสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการทุจริตการเลือกตั้ง

8. เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและดำเนินคดีอาญากับผู้สมัคร หัวคะแนนและผู้เกี่ยวข้อง (ให้ใบเหลืองหรือใบแดง)

9. การดำเนินคดีในศาลเกี่ยวกับความผิดการเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง

10. ประกาศผลการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ

11. มีอำนาจแจ้งพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวนและให้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล ไม่ว่าในเรื่องทางแพ่ง หรืออาญา หรือทางปกครอง แก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตลอดจนให้ชดเชยค่าเสียหายในการเลือกตั้งใหม่แก่ผู้ถูกใบแดงและผู้ที่เกี่ยวข้อง

12. การรับรองและการแต่งตั้งผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

13. ดำเนินการหรือประสานงานกับหน่วยราชการ ส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ หรือสนับสนุนองค์กรเอกชน ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามมาตรา 327(3) ของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยระบุว่าหน้าที่ของคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชนเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

14. จัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีและข้อสังเกตเสนอต่อรัฐสภา

15. ดำเนินการเรื่องอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

สรุปได้ว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่หลักๆ 3 ประการ ดังนี้

ด้านบริหาร คือ การควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งระดับชาติระดับท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ

ด้านตุลาการ คือ การสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่รวมทั้งการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครและสมาชิกสภาที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง

ด้านนิติบัญญัติ คือ การออกระเบียบ คำสั่ง ข้อกำหนดที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

2) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

(1) บททั่วไป

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น และจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งเป็นการลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคการเมืองเดียวและใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง⁵ ทั้งนี้ เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ดังต่อไปนี้

1. กำหนดวันรับสมัครเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งต้องกำหนดให้มีการเริ่มรับสมัครไม่เกินยี่สิบวันนับจากวันที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้บังคับและต้องกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

2. กำหนดวันที่พรรคการเมืองจะยื่นบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งต้องเป็นวันก่อนวันรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และกำหนดวันรับสมัครไม่น้อยกว่าห้าวัน

3. จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง สำหรับการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในกรณีที่มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างให้ดำเนินการตามข้อ (1)

เมื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปได้ดำเนินการโดยมีกรณีอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องประกาศผลการเลือกตั้งว่าผู้ใดได้รับเลือกตั้งภายใน 7 วัน ทำการนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้าเห็นว่าเป็น

⁵ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

กรณีที่มีเหตุอันสงสัยว่ามีกรณีไม่สุจริตและเที่ยงธรรมในเขตเลือกตั้งใด คณะกรรมการการเลือกตั้ง จะยังไม่ประกาศผลสำหรับเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้ แต่ต้องสอบสวนและวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันเลือกตั้ง และหากคณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ และหาก คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ๆ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจออก ประกาศให้ยื่นหรือขยายระยะเวลาหรืองดเว้นการดำเนินการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการเฉพาะในการเลือกตั้งนั้นๆ เพื่อให้เหมาะสม และจำเป็นแก่การดำเนินการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม

นอกจากนี้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประสงค์จะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ต้องมาลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง การจัดทำให้มีการใช้สิทธิการ ลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งให้กำหนดเพียงหนึ่งวันและต้องเป็นวันเดียวกันทุกเขตเลือกตั้งที่ มีการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความสุจริตและเที่ยงธรรมและการตรวจสอบเหตุผลและความจำเป็น ของผู้ขอใช้สิทธิดังกล่าว⁶

(2) เขตเลือกตั้งและหน่วยเลือกตั้ง

การแบ่งเขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และที่เลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจะต้อง ดำเนินการให้ประชาชนในทุกจังหวัดได้ทราบล่วงหน้า ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และจะต้องกำหนดพื้นที่ในแต่ละเขตเลือกตั้งให้ติดต่อกันและมีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้ง ใกล้เคียงกัน โดยถือเกณฑ์ดังนี้

1. ให้รวมอำเภอต่างๆ เป็นเขตเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงพื้นที่ติดต่อกัน ใกล้เคียงกัน ความ สะดวกในการคมนาคมระหว่างกัน และการเคยอยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกัน ถ้าการรวมอำเภอทำให้มี จำนวนราษฎรมากหรือน้อยเกินไป ให้แยกตำบลของอำเภอออกเพื่อให้ได้จำนวนราษฎรพอเพียง สำหรับการเป็นเขตเลือกตั้งแต่จะแยกหรือรวมเฉพาะเพียงบางส่วนของตำบลไม่ได้

2. ในกรณีที่การกำหนดพื้นที่ตาม (1) จะทำให้จำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งมี จำนวนไม่ใกล้เคียงกันหรือไม่มีสภาพเป็นชุมชนเดียวกัน ให้แบ่งเขตเลือกตั้งตามสภาพของชุมชนที่ ราษฎรมีการติดต่อกันเป็นประจำในลักษณะที่เป็นชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และสามารถ เดินทางติดต่อกันได้โดยสะดวก โดยจะต้องทำให้จำนวนราษฎรมีจำนวนใกล้เคียงกันมากที่สุด

⁶ มาตรา 9/1 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งในราชกิจจานุเบกษาแล้ว การเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งจะกระทำได้เฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในจังหวัด

ในกรณีที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดเขตเลือกตั้งในคราวนั้น โดยถือเขตเลือกตั้งที่มีการประกาศกำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร ให้ใช้เขตเลือกตั้งในคราวที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปของตำแหน่งที่ว่างนั้น โดยมีให้นำการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรมาใช้บังคับ

3. เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งตาม (1) และ (2) ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ในส่วนของการกำหนดเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน มาตรา 95 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งและมาตรา 97 ของรัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องประกอบด้วยรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม และต้องคำนึงถึงโอกาส สัดส่วนที่เหมาะสมและความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย

2. รายชื่อในบัญชีต้องไม่ซ้ำกับบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองอื่นจัดทำขึ้น และไม่ซ้ำกับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา 94 และ

3. จัดทำรายชื่อเรียงตามลำดับหมายเลข

การคำนวณสัดส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งมารวมกันทั้งประเทศแล้วคำนวณเพื่อแบ่งจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง เป็นสัดส่วนที่สัมพันธ์กันโดยตรงกับจำนวนคะแนนรวมข้างต้น โดยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่อในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งกำหนดหน่วยเลือกตั้งที่จะพึงมีในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาใช้สิทธิเลือกตั้งของราษฎรการกำหนดหน่วยเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ให้ใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตของหน่วยเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนน้อยจะรวมหมู่บ้านที่อยู่ติดกันตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไปเป็นหน่วยเลือกตั้งเดียวกันก็ได้ สำหรับในเขตเทศบาล เขตกรุงเทพมหานคร หรือเขตชุมชนหนาแน่น อาจกำหนดให้ใช้เขตชุมชน แนวถนนตรอก ซอย คลอง หรือแม่น้ำ เป็นเขตของหน่วยเลือกตั้งก็ได้ และ

2. ให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละแปดร้อยคนเป็นประมาณ แต่ถ้าเห็นว่าไม่เป็นการสะดวกหรือไม่ปลอดภัยในการไปลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อาจกำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากกว่าจำนวนดังกล่าวก็ได้ หรือจะกำหนดหน่วยเลือกตั้งเพิ่มขึ้นโดยให้มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าจำนวนดังกล่าวก็ได้ ให้ดำเนินการประกาศหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่ายี่สิบวันก่อนวันเลือกตั้ง โดยให้ปิดประกาศไว้ ณ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขตชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควรในกรณีจำเป็น อาจให้จัดทำแผนที่สังเขปแสดงเขตของหน่วยเลือกตั้งไว้ด้วยก็ได้

การเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยเลือกตั้ง ให้กระทำได้โดยประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสิบวัน เว้นแต่ในกรณีเกิดเหตุจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะประกาศเปลี่ยนแปลงก่อนวันเลือกตั้งน้อยกว่าสิบวันก็ได้

(3) ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ย่อมเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง⁷ แต่ถ้าหากผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ก็จะต้องแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทำเป็นหนังสือหรืออาจมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นต่อบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้ง หรือจัดส่งหนังสือชี้แจงเหตุทางไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้ ภายใน 7 วัน ก่อนวันเลือกตั้งหรือนับแต่วันเลือกตั้ง⁹ กรณีที่ผู้มีสิทธิ

⁷ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

⁸ มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

⁹ มาตรา 24 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

เลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมิได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งแล้วแต่เหตุ นั้นมิใช่เหตุอันควร หรือเป็นผู้ที่มีรายชื่อในประกาศชื่อผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ถือว่าผู้นั้นเสีย สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และสิทธิได้รับการเสนอชื่อเข้ารับการ สรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน¹⁰ โดยให้มีกำหนดเวลา ตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จนถึงวันเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิก สภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น¹¹ ในทางตรงกันข้ามบุคคลซึ่งไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือไม่ไปใช้ สิทธิเลือกตั้งและได้แจ้งเหตุแห่งความจำเป็นซึ่งเป็นเหตุอันสมควรยอมได้รับสิทธิการสนับสนุน จากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง¹²

คณะกรรมการเลือกตั้งจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การแจ้งเหตุ การพิจารณาการแจ้งเหตุ และอุทธรณ์ โดยอาจกำหนดรายละเอียดของเหตุที่ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาของบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้ง ในการนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือบุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายต้องปิดประกาศ รายชื่อบุคคลที่จะรับแจ้งเหตุ สถานที่รับแจ้งเหตุ และวิธีการแจ้งเหตุไว้ ณ ศาลากลางจังหวัดที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และเขต ชุมชนหนาแน่นที่เห็นสมควร¹³

เมื่อบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งดังกล่าวได้พิจารณาแล้วว่า เหตุที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งเป็น เหตุอันสมควรหรือไม่ หากไม่เป็นเหตุอันสมควรก็จะดำเนินการแจ้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบภายใน 30 วัน นับจากวันเลือกตั้งที่ได้รับแจ้งมีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ภายใน 30 วันนับจากวันเลือกตั้ง¹⁴

¹⁰ มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹¹ มาตรา 27 วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹² มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและ การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹³ มาตรา 24 วรรคห้า และวรรคหก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹⁴ มาตรา 24 วรรคสาม และวรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

(4) การดำเนินการของภาครัฐ

คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการของรัฐในการสนับสนุนการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนและพรรคการเมืองทุกพรรค ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้¹⁵

1. การจัดสถานที่ปิดประกาศและที่ติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งในบริเวณสาธารณสถานซึ่งเป็นของรัฐ ให้พอเพียงและเท่าเทียมกันในการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครทุกคนและพรรคการเมืองทุกพรรค โดยห้ามปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่มีขนาดหรือจำนวนไม่เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

2. การพิมพ์ และจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งไปให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3. สถานที่สำหรับผู้สมัครและพรรคการเมืองใช้ในการโฆษณาหาเสียงได้อย่างเท่าเทียมกัน

4. การกำหนดหลักเกณฑ์และระยะเวลาให้พรรคการเมืองโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งจะต้องจัดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งมีโอกาสเท่าเทียมกัน

5) การสนับสนุนของรัฐในกิจการอื่นที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

นอกเหนือจากนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่วางระเบียบเกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติในการเลือกตั้งหรือข้อห้ามมิให้ปฏิบัติในการเลือกตั้งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การหาเสียงเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

(5) การลงคะแนนเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีอยู่ในบัญชีรายชื่อของหน่วยเลือกตั้งใดจะต้องลงคะแนนเลือกตั้งได้ ณ หน่วยเลือกตั้งนั้น โดยมีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้เพียงแห่งเดียว ซึ่งเกณฑ์เกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งมีดังต่อไปนี้

1. หีบบัตรเลือกตั้ง ต้องมีลักษณะที่สามารถมองเห็นภายในได้ง่าย และมีวิธีการปิดผนึกเพื่อป้องกันการเปิดหีบบัตรโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการนำบัตรใส่หีบบัตรหลังจากปิดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแล้วได้ รวมทั้งต้องมีลักษณะพิเศษเพื่อป้องกันการเปลี่ยนหีบบัตรด้วย¹⁶ ส่วนผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยเลือกตั้งอื่นที่อยู่นอกหน่วย

¹⁵ มาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹⁶ มาตรา 61วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

เลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกัน สามารถลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่ตนต้องปฏิบัติหน้าที่ หรือลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางได้¹⁷

2. บัตรเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต บัตรเลือกตั้งจะต้องมีช่องทำเครื่องหมายและหมายเลขไม่น้อยกว่าจำนวนผู้สมัครในเขตเลือกตั้งนั้น และมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย¹⁸ ส่วนการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ บัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจะต้องมีช่องทำเครื่องหมายและหมายเลขของพรรคการเมืองและชื่อพรรคการเมืองพร้อมภาพเครื่องหมายพรรคการเมืองครบทุกพรรคที่ส่งสมัครเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและมีช่องทำเครื่องหมายว่าไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย¹⁹

ทั้งนี้ บัตรเลือกตั้งสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อต้องมีลักษณะแตกต่างที่สามารถจำแนกออกกันได้อย่างชัดเจน²⁰

3. เวลาการลงคะแนน ในวันเลือกตั้งให้เปิดการลงคะแนนเลือกตั้งตั้งแต่เวลา 8.00 น. ถึงเวลา 15.00 น.²¹ ก่อนเริ่มเปิดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้ง คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะทำการนับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมดของหน่วยเลือกตั้งนั้น และปิดประกาศจำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมดในที่เลือกตั้งนั้นไว้ในที่เปิดเผย และเมื่อถึงเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้งจะต้องเปิดหีบบัตรเลือกตั้งในที่เปิดเผยแสดงให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอยู่ ณ ที่เลือกตั้งนั้นเห็นว่าหีบบัตรเลือกตั้งเป็นหีบเปล่า และปิดหีบบัตรเลือกตั้งตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด แล้วทำการบันทึกการดำเนินการดังกล่าวโดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 2 คน ซึ่งอยู่ในที่เลือกตั้งในขณะนั้นลงลายมือชื่อในบันทึกครั้งนั้นด้วย เว้นแต่ไม่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้ง²²

¹⁷ มาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹⁸ มาตรา 61วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

¹⁹ มาตรา 61วรรค 3 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²⁰ มาตรา 61วรรค 4 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

²¹ มาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²² มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

ในระหว่างเวลาเปิดการลงคะแนนเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งแสดงตนต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง โดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชน บัตรประจำตัวประชาชนที่หมดอายุ หรือบัตรหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการ หรือของหน่วยงานของรัฐที่มีรูปถ่ายสามารถแสดงตนได้และมีหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้ถือบัตร เมื่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบบัตรให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือในบัญชีรายชื่อ จดลำดับในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ต้นฉบับบัตรเลือกตั้ง และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงลายมือชื่อหรือพิมพ์ลายนิ้วมือที่ต้นฉบับบัตรเลือกตั้งแล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้นั้นเพื่อไปลงคะแนนเลือกตั้ง กรณีที่ผู้ทักท้วงหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งสงสัยว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมาแสดงตนนั้น ไม่ใช่เป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีอำนาจสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยเป็นผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ และในกรณีที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งวินิจฉัยว่าผู้ถูกทักท้วงหรือผู้ถูกสงสัยไม่ใช่ผู้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งทำบันทึกคำวินิจฉัยและลงลายมือชื่อไว้ด้วย²³

เมื่อถึงกำหนดเวลาปิดการลงคะแนนเลือกตั้ง คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะประกาศปิดการลงคะแนนเลือกตั้งและงดจ่ายบัตรเลือกตั้ง แล้วทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งที่เหลืออยู่ให้เป็นบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนเลือกตั้งไม่ได้ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งได้มาอยู่ในบริเวณที่ลงคะแนนเลือกตั้งแล้วก่อนเวลาปิดการลงคะแนน แต่ยังไม่ได้รับบัตรเลือกตั้งให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมอบบัตรเลือกตั้งให้แก่ผู้มาแสดงตนนั้น และเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้วให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งปิดช่องใส่บัตรเลือกตั้งของหีบบัตรเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดทำรายการเกี่ยวกับจำนวนบัตรเลือกตั้งทั้งหมด จำนวนผู้มาแสดงตนและรับบัตรเลือกตั้ง และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือ แล้วให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะนั้นทุกคนลงลายมือชื่อไว้และประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่ในที่นั้นทราบ²⁴

4. การลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องทำเครื่องหมายของหมายเลขผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในบัตรเลือกตั้งและในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมายไม่ประสงค์

²³ มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²⁴ มาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

ลงคะแนนเลือกตั้งในบัตรเลือกตั้ง²⁵ จากนั้นให้พับบัตรเลือกตั้งแล้วให้นำบัตรเลือกตั้งนั้นไปลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเองต่อหน้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง²⁶ โดยห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งนำบัตรเลือกตั้งออกไปจากที่เลือกตั้ง²⁷ หรือจงใจทำเครื่องหมายเพื่อเป็นที่สังเกตโดยวิธีใดไว้ที่บัตรเลือกตั้ง²⁸ รวมถึงห้ามใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ใดถ่ายภาพบัตรเลือกตั้งที่ตนได้ลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว²⁹ และห้ามแสดงตนต่อผู้อื่นให้ผู้อื่นทราบว่าได้ลงคะแนนให้ผู้ใด³⁰ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งของคนพิการหรือผู้สูงอายุไว้เป็นพิเศษ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการลงคะแนนเลือกตั้งภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง แต่การให้ความช่วยเหลือและความอำนวยความสะดวกดังกล่าวต้องให้คนพิการหรือผู้สูงอายุได้ลงคะแนนเลือกตั้งด้วยตนเอง เพื่อให้มีการลงคะแนนเสียงโดยตรงและลับ³¹

(6) ข้อห้ามกระทำการ

1. ห้ามมิให้บุคคลซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น พยายามลงคะแนนเลือกตั้ง หรือลงคะแนนเลือกตั้งโดยแสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือหลักฐานอื่นที่มีไว้สำหรับตนหรือที่ปลอมแปลงขึ้นต่อกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง³² และห้ามมิให้กระทำการใดโดยไม่มีอำนาจโดยชอบ

²⁵ มาตรา 67 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²⁶ มาตรา 69 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²⁷ มาตรา 71 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²⁸ มาตรา 72 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

²⁹ มาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁰ มาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³¹ มาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³² มาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

ด้วยกฎหมาย เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิได้³³ หรือขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปหรือเข้าไปไม่ให้ไปถึงที่ลงคะแนนเลือกตั้งภายในกำหนดเวลาที่จะลงคะแนนเลือกตั้งได้

2. ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นลงคะแนนเลือกตั้งหรือลงคะแนนไม่ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้ใดหรือพรรคการเมืองใด³⁴

3. ตั้งแต่เวลาที่ได้เปิดและปิดหีบเลือกตั้งที่ได้เพื่อลงคะแนนเลือกตั้งหรือเพื่อรักษาไว้เมื่อการเลือกตั้งได้เสร็จสิ้นแล้วห้ามมิให้ผู้ใดเปิดทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เปลี่ยนแปลงหรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือนำไปซึ่งหีบบัตรเลือกตั้ง หรือบัตรเลือกตั้งหรือเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งได้จัดทำโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย³⁵

ในกรณีที่การลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำได้นั้นเนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น ถ้าเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นก่อนวันเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถไปลงคะแนนเลือกตั้งได้โดยสะดวก แต่ถ้าไม่อาจกำหนดที่เลือกตั้งใหม่ได้ให้ประกาศงดลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน กรณีที่เหตุเกิดขึ้นในวันเลือกตั้งให้คณะกรรมการประจำเขตเลือกตั้งหรือคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งประกาศงดลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น แล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน จากนั้นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นโดยเร็ว เว้นแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่น³⁶

(7) การนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้ง

การนับคะแนนเลือกตั้งให้กระทำ ณ ที่เลือกตั้งโดยเปิดเผยจนเสร็จสิ้นในรวดเร็ว ห้ามมิให้เลื่อนหรือประวิงการนับคะแนนเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

³³ มาตรา 76 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁴ มาตรา 77 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁵ มาตรา 80 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁶ มาตรา 78 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

รายละเอียดเกี่ยวกับการนับคะแนนเลือกตั้งในราชกิจจานุเบกษา³⁷ แต่ถ้าหากการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งใดไม่สามารถกระทำได้ หรือไม่สามารนับคะแนนได้จนเสร็จสิ้น อันเนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่นหรือด้วยความจำเป็นตามสภาพที่อาจมีผลต่อความปลอดภัย คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งอาจประกาศงดการนับคะแนนสำหรับหน่วยเลือกตั้งนั้นแล้วรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด และคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็วเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกำหนด วัน เวลา และสถานที่นับคะแนนต่อไปโดยเร็ว เว้นแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดเป็นอย่างอื่น³⁸

หากพบว่ามิบัตรเลือกตั้งที่ได้มีการลงคะแนนเลือกตั้งชำรุดหรือสูญหาย ให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาสั่งให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้นในวัน แต่หน่วยเลือกตั้งมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในจำนวนที่ไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเปลี่ยนแปลงไป มิให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ แต่ไม่ตัดอำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ³⁹

ในกรณีที่ผลการนับคะแนนปรากฏว่าจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ตรงกับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนับคะแนนใหม่โดยพลัน ถ้ายังไม่ตรงกันอีกให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งพร้อมเหตุผลและนำส่งหีบบัตรและอุปกรณ์แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมาย จากนั้นให้รายงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาสั่งให้มีการนับคะแนนใหม่ หรือสั่งให้ลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ในหน่วยเลือกตั้งนั้น เว้นแต่หน่วยเลือกตั้งนั้นมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในจำนวนที่ไม่ทำให้ผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นเปลี่ยนแปลงไป มิให้

³⁷ มาตรา 81 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁸ มาตรา 85 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

³⁹ มาตรา 85 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

จัดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ แต่ไม่ตัดอำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้⁴⁰

ในการนับจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเครื่องหมายไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกให้ประกาศจำนวนบัตรดังกล่าวด้วย หากปรากฏว่ามีบัตรเสียให้แยกบัตรเสียออกไว้ต่างหากและห้ามไม่ให้นับบัตรเสียเป็นคะแนนไม่ว่ากรณีใด และให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งสลักหลังในบัตรว่า “เสีย” พร้อมทั้งระบุเหตุผลและลงลายมือชื่อกำกับไว้ไม่น้อยกว่า 3 คน โดยบัตรเลือกตั้งต่อไปนี้ถือว่าเป็นบัตรเสีย

- 1) บัตรปลอม
- 2) บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้ง
- 3) บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครเกินจำนวนหนึ่งคน หรือบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อที่ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองเกินหนึ่งพรรคการเมือง⁴¹
- 4) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนเลือกตั้งให้กับผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งผู้ใด หรือพรรคการเมืองที่ส่งสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใด⁴²
- 5) บัตรที่ได้ทำเครื่องหมายลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือแบบบัญชีรายชื่อ แล้วทำเครื่องหมายในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งด้วย⁴³
- 6) บัตรเสียอื่นที่มีลักษณะตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁴⁴

⁴⁰ มาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

⁴¹ มาตรา 82 (3) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554

⁴² มาตรา 82 (4) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554

⁴³ มาตรา 82 (5) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2554

⁴⁴ มาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

ห้ามไม่ให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจงใจนับบัตรเลือกตั้งหรือคะแนนเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริง หรือรวมคะแนนเลือกตั้งให้ผิดไป หรือกระทำโดยไม่ได้มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายให้บัตรเลือกตั้งชำรุดเสียหายหรือให้เป็นบัตรเสีย หรือกระทำการด้วยประการใดแก่บัตรเสียเพื่อให้เป็นบัตรที่ใช้ได้หรืออ่านบัตรเลือกตั้งให้ผิดไปจากความจริงหรือทำรายงานการเลือกตั้งไม่ตรงความเป็นจริง⁴⁵

เมื่อการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะประกาศผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้ง จำนวนบัตรเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมด จำนวนบัตรเลือกตั้งที่ใช้ และจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือจากการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยเปิดเผยและรายงานผลการนับคะแนนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งโดยเร็ว และเมื่อคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งดำเนินการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งแล้วจะเก็บเอกสารและสิ่งของต่างๆ ดังต่อไปนี้ไว้ในหีบบัตรเลือกตั้ง

1) บัตรเลือกตั้งที่นับเป็นคะแนนแล้ว บัตรที่มีการทำเครื่องหมายลงในช่องไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้งและบัตรเสีย โดยแยกแต่ละประเภทบรรจุในถุงวัสดุ

2) แบบกรอกคะแนนที่ได้ใช้ในการกรอกคะแนนทั้งหมด

3) รายงานผลการนับคะแนน

4) ประกาศผลการนับคะแนน

จากนั้นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจะปิดหีบบัตรเลือกตั้งพร้อมทั้งใส่กุญแจและประจำครั้งทับรูปกุญแจ แล้วมัดหีบบัตรเลือกตั้งด้วยเชือกแล้วผูกปมเชือกไว้ด้านข้างหีบบัตรเลือกตั้งและให้ประจำครั้งทับปมเชือกหรือกระทำการด้วยวิธีการอื่นที่สามารถป้องกันมิให้เปิดหีบบัตรเลือกตั้งได้ ทั้งนี้ การประกาศผลการนับคะแนน การรายงานผลการนับคะแนน วิธีการเก็บบัตรเลือกตั้งและการเก็บรักษาเอกสารหลักฐานให้เป็นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเร็ว⁴⁶

อัตราคะแนนขั้นต่ำของผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดดังนี้

⁴⁵ มาตรา 83 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

⁴⁶ มาตรา 84 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

1) ในเขตเลือกตั้งใด ถ้าในวันเลือกตั้งมีผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งคนเดียวผู้สมัครจะ ได้รับเลือกตั้งต่อเมื่อได้รับคะแนนเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน เขตเลือกตั้งนั้น และมากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง

2) ในกรณีที่ผู้สมัครได้รับคะแนนเลือกตั้งน้อยกว่าร้อยละสิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นหรือไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนน ให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งนั้น โดยให้รับสมัครรับ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่

3) ในการเลือกตั้งใหม่ตามข้อ 2 ถ้ามีผู้สมัครคนเดียวให้ดำเนินการตามข้อ 1 และถ้า ผู้สมัครได้คะแนนเลือกตั้งน้อยกว่าร้อยละสิบของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นอีก หรือได้ไม่มากกว่าจำนวนบัตรเลือกตั้งที่ไม่ประสงค์จะลงคะแนนเลือกตั้ง ให้คณะกรรมการการ เลือกตั้งประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยให้ดำเนินการตามวรรคสองอีกครั้งหนึ่ง

4) ในการเลือกตั้งใหม่ตามข้อ 3 ถ้ามีผู้สมัครคนเดียวให้ผู้สมัครซึ่งได้คะแนนเลือกตั้ง เป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งให้ผู้ได้รับเลือกตั้ง ภายในระยะเวลาให้เจ็ดวันทำการนับแต่วันเลือกตั้ง แต่ถ้าเห็นว่าเป็นกรณีที่มีเหตุอันสงสัยว่ามีกรณี ไม่สุจริตและเที่ยงธรรมในเขตเลือกตั้งใด จะยังไม่ประกาศผลสำหรับเขตเลือกตั้งนั้นก็ได้⁴⁷

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ผู้สมัครซึ่งได้รับ คะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งในกรณีที่มิผู้ได้รับคะแนน เลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน ให้ใช้วิธีการจับสลากซึ่งต้องกระทำต่อหน้าคณะกรรมการการ เลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด⁴⁸

ในส่วนของการรวมผลคะแนนเลือกตั้งของการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้⁴⁹

1. ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง รวมคะแนนเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของทุกหน่วยเลือกตั้งที่อยู่ในเขต เลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เพื่อรายงานต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ

⁴⁷ มาตรา 88 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴⁸ มาตรา 89 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

⁴⁹ มาตรา 90 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

จังหวัด ในการนี้เพื่อให้การรวมคะแนนเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งอาจมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลช่วยเหลือในการรวมคะแนนเลือกตั้งได้ตามความจำเป็น

2. เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับผลคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากทุกเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตาม (1) แล้ว ให้ดำเนินการรวมผลคะแนนเลือกตั้งจากทุกเขตเลือกตั้งแล้วส่งผลการรวมคะแนนดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งโดยพลัน

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับผลรวมคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากคณะกรรมการกาเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้ว ให้ดำเนินการคำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ดังต่อไปนี้⁵⁰

1. ให้รวมผลคะแนนทั้งหมดที่พรรคการเมืองได้รับคะแนนจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น

2. ให้นำคะแนนรวมจาก (1) หารด้วยหนึ่งร้อยยี่สิบห้า ผลลัพธ์ที่ได้ให้ถือเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อหนึ่งคน

3. ในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งแต่ละพรรคการเมืองจะได้รับให้นำคะแนนรวมของแต่ละพรรคการเมืองที่ได้รับ หารด้วยคะแนนเฉลี่ยตาม (2) ผลลัพธ์ที่ได้เป็นจำนวนเต็มคือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ โดยเรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น

4. ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองได้รับรวมกันทุกพรรคการเมืองมีจำนวนไม่ครบหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน ให้พรรคการเมืองที่มีผลลัพธ์ตาม (3) เป็นเศษที่มีจำนวนมากที่สุด ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนเรียงตามลำดับจนกว่าจะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน

5. ในการดำเนินการตาม (4) ถ้ามีคะแนนเท่ากัน ให้พรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันจับสลากโดยตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีคะแนนเท่ากันภายในวันและเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อครบจำนวนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองที่จะได้รับตามผลการคำนวณ

⁵⁰ มาตรา 91 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

ข้างต้น จะต้องไม่เกินจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเท่าที่มีอยู่ในแต่ละบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองนั้นได้จัดทำขึ้น

(8) การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งในการดำเนินการกรณีที่เห็นว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับการที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมนั่นเอง

ในการนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไป อาทิเช่น การสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยสั่งการ สั่งให้ระงับหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสืบสวนและฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้ง สั่งยึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินไว้ชั่วคราว เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ หรือยานพาหนะเพื่อตรวจ ค้น ยึด หรืออายัดเอกสาร ทรัพย์สิน หรือพยานหลักฐาน หรือขอให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแจ้งรายงานการทำธุรกรรมของบุคคลที่น่าจะเกี่ยวข้องกับกรเลือกตั้ง หรือขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นแจ้งให้ทราบถึงการโอนเงินได้⁵¹

นอกจากนี้ คณะกรรมการเลือกตั้งมีบทบาทอำนาจหน้าที่สำคัญยิ่งสำหรับดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม นั่นคือ การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือที่รู้จักกันว่า “ใบเหลือง” และการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือ “ใบแดง “ โดยที่มีหลักเกณฑ์กระบวนการในการใช้อำนาจดังกล่าว ดังนี้

กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการสอบสวนและวินิจฉัย และมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่งได้

ก่อนวันประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองใดหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองผู้ใดได้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้ผู้อื่นกระทำ การดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการกระทำดังกล่าวน่าจะเป็นผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดย

⁵¹ มาตรา 112 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550

สุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจประกาศให้บัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนให้แก่พรรคการเมืองนั้นในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อเป็นบัตรเสียและมีให้นับเป็นคะแนน ทั้งนี้ เฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการกระทำนั้นการกำหนดเขตพื้นที่ดังกล่าว คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจกำหนดจากหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้ โดยคำนึงถึงผลกระทบแห่งการกระทำนั้น

เมื่อประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด หรือผู้สมัครผู้ใดกระทำการใดๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้ง หรือได้รับเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริตโดยผลของการที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดได้กระทำ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณา หากศาลฎีกาเห็นว่ามิเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากรณีเป็นไปตามคำร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้สมัครนั้นเป็นเวลา 5 ปี (ใบแดง)

ทั้งนี้ เมื่อศาลฎีการับร้องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นหยุดการปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง และถ้าศาลฎีกามีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลง

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือศาลฎีกามีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายใด และเป็นเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ให้ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งนั้นรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งใหม่นั้น

3) ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตจังหวัด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุจะเสียสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด⁵² การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ ดังนั้นรัฐจึงต้องกำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยกฎหมาย (พ.ร.บ.เลือกตั้ง ส.ส.) ได้กำหนดให้มีการอำนวยความสะดวกในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ คือ

การเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้งเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่ในเขตเลือกตั้งและในวันเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่ง

⁵² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 72

สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 95⁵³ กำหนดว่า ในกรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้งที่ตนต้องไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง หรือในวันเลือกตั้งไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้ง ให้ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมาย

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมายได้ตรวจสอบการมีสิทธิเลือกตั้งของผู้แจ้งความประสงค์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้าเห็นว่าถูกต้อง ให้กำหนดที่เลือกตั้งกลางที่ผู้นั้นจะใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และแจ้งให้คณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบ และหมายเหตุสถานที่ที่ผู้นั้นจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเอกสารที่เกี่ยวข้อง

หลักเกณฑ์และวิธีการขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง สถานที่และจำนวนที่เลือกตั้งกลาง และวันที่กำหนดให้มาใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนด

นอกจากนี้ การขอใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตจังหวัด ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการขอใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ใน ข้อ 159 และข้อ 160 ซึ่งก็มีรายละเอียดดังนี้

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ข้อ 159 กำหนดว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใดที่ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือจะเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้งที่ตนต้องไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง หรือในวันเลือกตั้งไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ สามารถยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งได้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสา รักษาดินแดนหรือข้าราชการ ซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศนอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนา ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งได้ หรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว อาจยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งแทนบุคคลดังกล่าวได้

⁵³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 95

กรณีตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เริ่มยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งยี่สิบวันก่อนวันเลือกตั้งและให้มีระยะเวลาการยื่นคำขอลงทะเบียนห้าวัน ต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน พร้อมหลักฐานที่แสดงว่าไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ตามแบบคำขอ ทก.1 หรือ ทก. 1/1 แล้วแต่กรณี

การยื่นคำขอลงทะเบียนตามวรรคสาม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจยื่นคำขอลงทะเบียนด้วยตนเองหรือทำหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นดำเนินการแทนได้ โดยแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้และมีหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้ขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง โดยชี้แจงเหตุผลความจำเป็นและแสดงหลักฐานว่าไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ โดยให้รับรองสำเนาเอกสารดังกล่าว

หลักฐานที่ผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนนำมาแสดงตามวรรคสี่ ได้แก่

- (1) คำสั่งของทางราชการ หรือ
- (2) คำสั่งของหน่วยงานเอกชน หรือ
- (3) หนังสือเชิญไปร่วมงานที่สำคัญ หรือ
- (4) หนังสือแจ้งให้เข้ารับการรักษาพยาบาล หรือ
- (5) หนังสือรับรองจากหน่วยงานของรัฐที่ยืนยันว่าไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง หรือ

(6) เอกสารหลักฐานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

เมื่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น ได้รับคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแล้วให้ตรวจสอบและพิจารณาคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งและดำเนินการ ดังนี้

- (1) ถ้าเห็นว่ามิสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งตามแบบ ทก.2 หรือ ทก. 2/1แล้วแต่กรณี และให้บันทึกคำว่า “ใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งในเขต” ในช่องหมายเหตุในรายการของผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ส.ส. 10) ชุดที่จะใช้ลงคะแนนในวันเลือกตั้งและบันทึกจำนวนผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งไว้บนปกหน้าของบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการรับแจ้ง
- (2) หากเห็นว่าไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ก็ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบตามแบบ ทก. 2 หรือ ทก. 2/1 แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแล้ว แต่ไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งได้ ผู้นั้นสามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้

หากผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิได้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งได้ ให้สามารถแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามข้อ 41

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ข้อ 160 กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งตามข้อ 159 ประสงค์จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ให้ไปแสดงตนและขอลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งตามวัน เวลา ที่ระบุไว้ใน ทก. 2 หรือ ทก. 2/1

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กฎหมายได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ให้ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ดังนั้น เพื่อให้การลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อย สุจริต โปร่งใส เทียบธรรม และมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีแนวทางปฏิบัติงานในการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง โดยยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง ดังนี้⁵⁴

(1) ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประสงค์จะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง จะต้องลงทะเบียนขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ต่อนายทะเบียนอำเภอหรือ นายทะเบียนท้องถิ่น ซึ่งกำหนดให้เริ่มยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้ง 20 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง และมีระยะเวลาการยื่นคำขอลงทะเบียน 5 วัน โดยนายทะเบียนจะบันทึกคำว่า “ใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง” ในช่องหมายเหตุของผู้ลงทะเบียนนั้นในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ส.ส. 10 ชุดหมายเหตุการณ์ลงคะแนน (ชุดที่ 7 และชุดที่ 8) ประกอบด้วยบุคคล ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือจะเดินทางไปนอกเขตเลือกตั้งที่ตนต้องไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง หรือในวันเลือกตั้งไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ สามารถยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิก่อนวันเลือกตั้งได้

⁵⁴ คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2554). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งประจำที่เลือกตั้งกลางการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 3-4.

2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นทหารประจำการ ทหารกองประจำการ ตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการ ซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศนอกที่ตั้งปกติที่ตนมีภูมิลำเนาให้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งได้ หรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งแทนบุคคลดังกล่าวได้

3. กรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแล้ว แต่ไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งได้ ผู้นั้นสามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้

(2) สถานที่ลงคะแนนเลือกตั้ง

1. ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งหรือผู้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมอบหมาย ประกาศกำหนดที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20 วัน ตามแบบ ส.ส. 5 อย่างน้อยเขตเลือกตั้ง ละ 1 แห่ง

2. คูหาลงคะแนนสำหรับที่เลือกตั้งหนึ่ง ให้มีจำนวน 3 คูหาเป็นอย่างน้อย

(3) วัน เวลาในใช้สิทธิลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศวัน เวลา ในการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ให้มีเพียง 1 วัน ระหว่างเวลา 08.00 – 15.00 น.

(4) ขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง มีขั้นตอนวิธีการดังนี้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถ้าในวันเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ไม่สามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งได้ (ตามแบบ ทก.1 หรือ ทก. 1/1 แล้วแต่กรณี) ต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ระหว่างวันที่ 13-17 มิถุนายน 2554 ในเวลาราชการ พร้อมเหตุผลความจำเป็นและหลักฐานที่แสดงว่าไม่อาจไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง ได้แก่

คำสั่งของทางราชการหรือหน่วยงานเอกชน หรือ

หนังสือเชิญไปร่วมงานที่สำคัญ หรือ หนังสือแจ้งให้เข้ารับการรักษาพยาบาล หรือ หนังสือรับรองจากหน่วยงานของรัฐที่ยืนยันว่าไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง หรือ เอกสารหลักฐานอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

การยื่นคำขอลงทะเบียน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยื่นด้วยตนเองหรือทำเป็นหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งดำเนินการแทนโดยแนบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรทาง

ราชการออกให้มีรูปถ่ายและหมายเลขประจำตัวประชาชนของผู้มอบหมาย สำหรับทหารกองประจำการตำรวจ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน หรือข้าราชการที่ไปปฏิบัติหน้าที่นอกที่ตั้งปกติที่มีภูมิลำเนาให้ผู้บังคับบัญชาขึ้นคำขอแทนได้

การพิจารณาคำขอลงทะเบียน นายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นจะพิจารณาคำขอลงทะเบียนในวันที่ยื่นคำขอโดยพลัน ดังนี้

1. ถ้าเห็นว่ามีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียนทราบสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้ง (ตามแบบ ทก.2 หรือ ทก.2/1 แล้วแต่กรณี) โดยให้มาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในวันที่ 26 มิถุนายน 2554 ระหว่างเวลา 08.00-15.00 น.

2. หากเห็นว่าไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ให้แจ้งผู้ยื่นคำขอลงทะเบียน (ตามแบบ ทก. 2 หรือ ทก. 2/1 แล้วแต่กรณี)

กรณีเป็นผู้ได้รับสิทธิให้ลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งแล้ว หากไม่สามารถไปลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในวันที่ 26 มิถุนายน 2554 สามารถไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งในวันเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ได้

สำหรับการเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งที่ลงคะแนนในวันที่ 26 มิถุนายน 2554 คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง จะจัดเก็บในสถานที่ปลอดภัยพร้อมติดตั้งกล้อง TV วงจรปิดตลอด 24 ชั่วโมง รวมทั้งแจ้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งร่วมสังเกตการณ์ และจะนำหีบบัตรเลือกตั้งดังกล่าวมาเปิดนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งกลางในเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ตั้งแต่เวลา 15.00 น. เป็นต้นไป

4) ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตจังหวัด

การเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้งเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่ในเขตเลือกตั้งและในวันเลือกตั้งไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 99 วรรคท้าย ได้บัญญัติว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 มาตรา 96 และมาตรา 97 กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดอยู่ในจังหวัดอื่นนอกเขตจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งครั้งสุดท้ายน้อยกว่า 90 วัน ให้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเกินกว่า 90 วัน ได้โดยต้องมาลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 96 และมาตรา 97 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 96 กำหนดว่า ผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งติดต่อกันเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน และให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อที่ผู้นั้นใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งด้วย

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอำนวยความสะดวก เพื่อประกันการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 97 กำหนดว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปอันมิใช่เป็นการเลือกตั้งใหม่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 96 ถ้าประสงค์จะใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนอยู่ต้องมาลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้ผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งมีสิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งเมื่อได้ลงทะเบียนก่อนวันเลือกตั้งสามสิบวัน โดยให้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในจังหวัดที่ตนลงทะเบียนไว้และให้หมดสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งเดิมที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง ในการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งบันทึกการลงทะเบียนขอใช้สิทธิดังกล่าวไว้ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อใช้ในการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และให้หมายเหตุสถานที่ที่ไปใช้สิทธิไว้ในประกาศบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย

ผู้ลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งอาจขอลงทะเบียนเปลี่ยนแปลงจังหวัดที่จะใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยให้มีผลเมื่อพ้นสามสิบวันนับจากวันที่ยื่นคำขอลงทะเบียนเปลี่ยนแปลงและให้นำความในวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในการนี้ จะขอเปลี่ยนแปลงทะเบียนในการเลือกตั้งคราวใดเกินหนึ่งครั้งไม่ได้

ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามพรรคหนึ่งต้องใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งเพื่อเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีสิทธิเลือกตั้งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครบเก้าสิบวันครั้งสุดท้ายตามมาตรา 96 แล้วแต่กรณี

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป หรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง หากบุคคลผู้ลงทะเบียนตามพรรคหนึ่งได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว แต่มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งใหม่หรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้น ให้ถือว่าการลงทะเบียนนั้นเป็นการแจ้งเหตุอันสมควรและไม่เสียสิทธิตามมาตรา 26⁵⁵

นอกจากนี้ การขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการขอใช้สิทธิเลือกตั้งไว้ใน ข้อ 167 และข้อ 168 ซึ่งก็มีรายละเอียดดังนี้

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ข้อ 167 กำหนดว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใดมีถิ่นที่อยู่ซึ่งอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้งในจังหวัดอื่นนอกจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หากประสงค์จะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่ตนอยู่ ให้ยื่นคำขอลงทะเบียนต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นของอำเภอหรือเทศบาลที่ตนอยู่ก่อนวันเลือกตั้งอย่างน้อยสามสิบวัน เพื่อขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน

ให้นำความในข้อ 159 พรรคสองมาบังคับใช้กับการลงคะแนนเลือกตั้งที่เลือกตั้งกลางของจังหวัด โดยอนุโลม

⁵⁵พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 มาตรา 26 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้ว แต่เหตุนั้นมีใช่เหตุอันสมควร หรือเป็นผู้ที่มีรายชื่อในประกาศตามมาตรา 25 ให้ถือว่าผู้นั้นเสียสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา
- (2) สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและสิทธิได้รับการเสนอชื่อเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
- (3) สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่”

ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2554 ข้อ 168 กำหนดว่า ในการยื่นคำขอตามข้อ 167 วรรคหนึ่ง ให้ทำคำขอตามแบบ ส.ส. 42 หรือทำเป็นหนังสือ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการชื่อตัว ชื่อสกุล เลขหมายประจำตัวประชาชนที่อยู่ตามหลักฐานทะเบียนบ้าน เขตเลือกตั้ง และจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ยื่นคำขอแบบสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้และมีเลขหมายประจำตัวประชาชนพร้อมทั้งรับรองสำเนาเอกสาร

การยื่นคำขอลงทะเบียนตามวรรคหนึ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจยื่นคำขอด้วยตนเอง หรือทางไปรษณีย์หรือทำหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นดำเนินการแทนก็ได้ในกรณีแจ้งลงทะเบียนทางไปรษณีย์ให้ถือวันประทับตราไปรษณีย์เป็นสำคัญ

กรณีที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งมีความประสงค์ขอยื่นลงทะเบียนเป็นกลุ่มสามารถมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้หนึ่งผู้ใดกระทำการแทนได้ ตามแบบ ส.ส. 42/ก

จากบทบัญญัติดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัด ดังนี้⁵⁶

(1) การลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้ง/และขอลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง

คุณสมบัติผู้ลงทะเบียน

(1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีถิ่นที่อยู่ซึ่งอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือ

(2) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งติดต่อกันเป็นเวลานานน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง

แบบคำขอลงทะเบียน และเอกสารที่ใช้ในการยื่นคำขอ

(1) กรณียื่นเป็นรายบุคคล ใช้คำร้อง ส.ส.42 หรือทำเป็นหนังสือซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการชื่อตัว ชื่อสกุล เลขหมายประจำตัวประชาชน ที่อยู่ตามหลักฐานทะเบียนบ้าน เขตเลือกตั้ง และจังหวัดที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน

(2) กรณียื่นรวมกันเป็นกลุ่ม ใช้คำร้อง ส.ส.42/ก หรือทำเป็นหนังสือซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการชื่อตัว ชื่อสกุล เลขหมายประจำตัวประชาชน เขตเลือกตั้งและจังหวัดของแต่ละบุคคล

⁵⁶ คณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2554). คู่มือปฏิบัติงานการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัดในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 1-3.

(3) เอกสารที่ยื่นประกอบคำขอ ใช้สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรที่มีรูปถ่ายซึ่งทางราชการออกให้และมีเลขหมายประจำตัวประชาชน พร้อมทั้งรับรองสำเนาเอกสารด้วย

วิธีการยื่นคำขอลงทะเบียน ให้ยื่นต่อนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ตนอยู่ มี 3 วิธี คือ

- (1) ยื่นด้วยตัวเอง หรือ
- (2) ทำหนังสือมอบหมายให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่นดำเนินการแทน หรือ
- (3) ส่งทางไปรษณีย์ (ถือวันประทับตรา)

ระยะเวลาการลงทะเบียน ให้ผู้ลงทะเบียน ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัดก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ผลของการลงทะเบียน

(1) ผู้ลงทะเบียนจะหมดสิทธิลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งเดิมที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง จนกว่าจะมีการลงทะเบียนเปลี่ยนแปลง

(2) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไป หรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง หากบุคคลผู้ลงทะเบียนได้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว แต่มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งใหม่หรือการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างนั้น ให้ถือว่า การลงทะเบียนนั้นเป็นการแจ้งเหตุอันสมควรและไม่เสียสิทธิเลือกตั้ง

(2) วัน เวลาในการลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศวัน เวลา ในการลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด โดยปกติประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนวันเลือกตั้ง ระยะเวลาการลงคะแนน 1 วัน ระยะเวลา 08.00 น. ถึง 15.00 น.

(3) สถานที่ลงคะแนนเลือกตั้ง

ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ขอลงทะเบียนใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัด (คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะเป็นผู้ประกาศกำหนดสถานที่เลือกตั้งกลาง ตามแบบ ส.ส.5/ก) จังหวัดละอย่างน้อยหนึ่งแห่ง หากจังหวัดใดมีความจำเป็นในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนก็สามารถกำหนดที่เลือกตั้งกลางมากกว่าหนึ่งแห่งได้

(4) ขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง มีขั้นตอนวิธีการเหมือนการลงคะแนนเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง แต่มีส่วนที่เพิ่มเติม คือ

(1) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับซองใส่บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) เพิ่มเติมจำนวนหนึ่งของนอกจากบัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและบัตรเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่ออย่างละหนึ่งฉบับ เพื่อ

ใช้ใ้บัตรเลือกตั้งทั้งสองแบบที่ได้ลงคะแนนแล้ว โดยของใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) ดังกล่าว กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัดจะต้องจำหน่ายของถึงประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เขตเลือกตั้งและจังหวัดของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น (ตามมาตรา 97 วรรคสี่ แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการใ้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550) เพื่อส่งบัตรเลือกตั้งดังกล่าวกลับไปนับคะแนน ณ เขตเลือกตั้ง

(2) เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ทำเครื่องหมายกากบาทคะแนนเลือกตั้งในบัตรเลือกตั้งแล้วจะต้องนำบัตรเลือกตั้งนั้นใ้ลงในซองใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) ต่อหน้ากรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัด และใ้กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางผู้ควบคุมหาเป็นผู้ลงชื่อกำกับบนซอง ส.ส.39 ก่อนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะนำซองใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) ดังกล่าวใ้ลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเอง

(5) ขั้นตอนการส่งซองใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) กลับไปนับคะแนน ณ เขตเลือกตั้ง และการเก็บรักษา

(1) เมื่อเสร็จสิ้นการลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง กรรมการประจำที่เลือกตั้งกลางนอกเขตจังหวัด จะดำเนินการเปิดหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อตรวจนับจำนวนของใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) แล้วนำบรรจุลงในถุงวัสดุใ้พร้อมจัดทำบัญชีจำนวนของใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.43) กำกับจำนวนของใ้บัตรเลือกตั้งและใช้เป็นหลักฐานในการนำส่งซองใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) ให้ผู้แทนบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด

(2) เมื่อผู้แทน บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้รับซองใ้บัตรเลือกตั้ง (ส.ส.39) แล้วจะนำไปเก็บรักษาไว้ ณ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เพื่อรอบัตรเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรแล้วจึงนำส่งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งที่ระบุไว้หน้าซองใ้บัตรเลือกตั้ง

3.2 ระบบการเลือกตั้งและระบบการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายต่างประเทศ

ระบบการเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายต่างประเทศซึ่งในบทนี้ผู้เขียนได้ศึกษาระบบเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายต่างประเทศทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น และในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย โดยระบบการเลือกตั้งล่วงหน้าตามกฎหมายต่างประเทศนั้นมีสาระสำคัญดังนี้

3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส

การเลือกตั้งในประเทศฝรั่งเศส (ฝรั่งเศส: Élections en France) เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยในระบอบสาธารณรัฐของประเทศฝรั่งเศส ตัวแทนฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติจะถูก

เลือก (ทางตรงหรือทางอ้อม) โดยประชาชนฝรั่งเศสหรือถูกแต่งตั้งโดยตัวแทนที่ถูกเลือกมาแล้ว ประชาชนฝรั่งเศสยังมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการลงประชามติอีกด้วย

การเลือกตั้งในสมัยสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ 5 มี 2 ประเภท ได้แก่ ประมุขแห่งรัฐ (Chef d'État) หรือ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ (Président de la République) ได้รับเลือกตั้งโดยตรงแบบสากล มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี กับ รัฐสภา (Parlement) ประกอบด้วย 2 สภา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร (Assemblée Nationale) มีสมาชิก 577 คน ได้รับเลือกตั้งโดยตรงแบบสากล มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และวุฒิสภา (Sénat) มีสมาชิก 331 คน ได้รับเลือกตั้งโดยอ้อม มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี : 319 คน ได้รับเลือกผ่านคณะเลือกตั้งที่เป็นตัวแทนของแคว้น, จังหวัด, เทศบาลและอาณานิคมโพ้นทะเล ส่วนอีก 12 คนผ่านทางสมัชชาชาวฝรั่งเศสต่างประเทศ (Assemblée des Français de l'étranger)

1) หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ปกครองในรูปของรัฐเดี่ยว ในระบอบประธานาธิบดี มีจุดเริ่มของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจากการปฏิวัติเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 1789 ผ่านการพัฒนาทางการเมืองการปกครองมานานจนเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตยที่มั่นคงแห่งหนึ่งในโลก ปัจจุบันฝรั่งเศสปกครองอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐที่ 5 ที่ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.1958 ซึ่งได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน⁵⁷ ส่วนวุฒิสภานั้นมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม⁵⁸ ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องการเลือกตั้งตามกฎหมายเลือกตั้งของฝรั่งเศสจึงสมควรจำกัดอยู่ที่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ

หลักการที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศสมิได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ หากแต่สาระสำคัญทั้งหมดจะถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันว่า

มาตรา 25 ให้มีรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดวาระของสภาแต่ละสภา จำนวนสมาชิกของแต่ละสภา เงินค่าตอบแทน เงื่อนไขเกี่ยวกับคุณสมบัติที่จะได้รับการเลือกตั้ง การขาดคุณสมบัติและการห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งอื่นพร้อมกันกับตำแหน่งสมาชิกรัฐสภา

ให้รัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดวิธีการเลือกตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแทนตำแหน่งที่ว่างจนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไปหรือเลือกตั้งบางส่วนตามวาระของสภาที่มีตำแหน่งว่างดังกล่าว

⁵⁷ มาตรา 24 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสปี 1958

⁵⁸ มาตรา 24 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสปี 1958

เดิมทีก่อนหน้ารัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งของฝรั่งเศสได้กำหนดให้ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากเด็ดขาด กล่าวคือผู้ที่จะเป็นผู้แทนของประชาชนได้ จะต้องได้รับคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของคะแนนเสียงที่ประชาชนมาใช้สิทธิที่เป็นบัตรดี ซึ่งในการลงคะแนนครั้งแรกมักไม่มีผู้ใดได้รับคะแนนเสียงข้างมากดังกล่าว จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการลงคะแนนรอบสอง โดยให้ประชาชนมาตัดสินใจเลือกอีกครั้งหนึ่งระหว่างผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากเป็นที่หนึ่งและที่สองแต่ต่อมาในสมัยของประธานาธิบดี Mitterand ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 1985 ให้ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนแทน แต่เนื่องจากระบบใหม่ทำให้ได้ผลการเลือกตั้งที่ไม่เป็นที่น่าพอใจในเรื่องเสถียรภาพการปกครองทำให้มีการแก้ไขกฎหมายอีกครั้งเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 1986 กลับไปใช้ระบบการเลือกตั้งเสียงข้างมากสองรอบเช่นเดิม⁵⁹

2) ระบบเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศส⁶⁰

รัฐธรรมนูญปี 1958 ได้กำหนดให้มีรัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ (La loi organique) เทียบได้กับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของไทย กำหนดวาระของสภาผู้แทนราษฎร และจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตลอดจนเงื่อนไขเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับการ⁶¹เลือกตั้ง⁶² ซึ่งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 23 ปี และมีคุณสมบัติไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดสามารถสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้⁶³ โดยสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิกจำนวน 570 คน⁶⁴ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี โดยกำหนดให้หมดวาระเป็นการทั่วไปในวันอังคารที่สามของเดือนมิถุนายนในปีที่ 5 นับจากปีที่มีการเลือกตั้ง⁶⁵

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้หลัก “หนึ่งคน หนึ่งเสียง” (one man one vote) โดยกำหนดให้เป็นการเลือกตั้งเสียงข้างมาก 2 รอบ⁶⁶ อย่างไรก็ตาม หากผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาด คือได้คะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้นั้น

⁵⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2551) *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. หน้า 100.

⁶⁰ เอกบุญ วงศ์ สวัสดิ์กุลและคณะ (2551). *พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ* (รายงานผลการวิจัย). หน้า 4-2 ถึง 4-10.

⁶¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2551). *เล่มเดิม*. หน้า 100.

⁶² มาตรา 25 วรรคแรก ของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสปี 1958

⁶³ มาตรา LO 127 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁶⁴ มาตรา LO 119 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁶⁵ มาตรา LO 121 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁶⁶ มาตรา L 123 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

ก็จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งรอบแรกเลย แต่หากในรอบแรกไม่มีผู้สมัครที่ได้รับเสียงข้างมากเด็ดขาด ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนสูงสุด 2 อันดับแรก จะต้องมาแข่งขันกันอีกในรอบที่สอง ซึ่งในรอบที่สองนี้ ผู้ที่ได้รับเสียงข้างมากสัมพัทธ์ กล่าวคือ ได้รับคะแนนสูงสุดมากกว่าผู้สมัครอีกรายหนึ่ง ก็เพียงพอที่จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งแล้ว⁶⁷

(1) การกำหนดวันเลือกตั้ง

การกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศสจะกระทำโดยรัฐกฤษฎีกา⁶⁸ (Le decret – เทียบได้กับพระราชกฤษฎีกาของไทย) ซึ่งการจัดการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาอันเดียวเท่านั้น⁶⁹ และการเลือกตั้งจะกระทำในวันอาทิตย์⁷⁰ ในกรณีที่ต้องมีการเลือกตั้งในรอบที่สอง การเลือกตั้งในรอบที่สองนี้จะต้องกระทำในวันอาทิตย์ถัดไปจากการเลือกตั้งในรอบแรก⁷¹

การเลือกตั้งจะกำหนดให้เป็นวันใดนั้น โดยหลักแล้วการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะถูกกำหนดให้มีขึ้นในเดือนมีนาคม ในขณะที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรหมดวาระเป็นการทั่วไปในวันอังคารที่สามของเดือนมิถุนายนในปีที่ 5 นับจากปีที่มีการเลือกตั้งได้กล่าวข้างต้นแล้ว และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องดำเนินการภายใน 60 วัน ก่อนหมดวาระของสภา⁷² ซึ่งจะอยู่ในช่วงประมาณเดือนมีนาคมพอดี แต่การประกาศรัฐกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้งจะต้องประกาศล่วงหน้าประมาณ 7 สัปดาห์ เพราะกฎหมายกำหนดให้การเลือกตั้งจะต้องจัดให้มีขึ้นในวันอาทิตย์ที่เจ็ด หลังจากประกาศรัฐกฤษฎีกากำหนดวันเลือกตั้ง⁷³

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เป็นการยุบสภาทำให้วาระของสภาผู้แทนราษฎรหมดลงก่อนกำหนดเวลาจะต้องดำเนินการเลือกตั้งภายในกำหนดเวลาสี่สิบวันถึงสี่สิบวันนับจากวันที่มีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

⁶⁷ มาตรา L 126 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁶⁸ มาตรา L 172 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁶⁹ มาตรา L 54 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁰ มาตรา L 55 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷¹ มาตรา L 56 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷² มาตรา LO 122 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷³ มาตรา L 173 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

(2) ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ชายและหญิงชาวฝรั่งเศสที่มีสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่มีอายุ 18 ปี และไม่เป็นผู้ที่มิคุณลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง⁷⁴

อย่างไรก็ตาม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งดังกล่าวจะสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องดำเนินการลงทะเบียนเพื่อให้มีชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ด้วย⁷⁵ กล่าวคือ เมื่อมีอายุครบ 18 ปี⁷⁶ ชายหรือหญิงชาวฝรั่งเศสที่มีสิทธิเลือกตั้งมีหน้าที่ร้องขอลงทะเบียนต่อ Commune โดยอาจจะเป็น Commune ที่เป็นภูมิลำเนาหรืออยู่อาศัยอย่างน้อย 6 เดือน หรือเป็น⁷⁷ Commune ที่เป็นที่อยู่อาศัยที่รัฐจัดให้ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น⁷⁸ เพียงแต่ในการลงทะเบียนนี้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องลงทะเบียนโดยปรากฏชื่อในทะเบียนบัญชีรายชื่อรายเดี่ยวนั้น⁷⁹ หากปรากฏรายชื่อในบัญชีมากกว่า 1 บัญชีรายชื่อ จะทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้⁸⁰

(3) กำหนดเวลาการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งซึ่งกฎหมายกำหนดให้ดำเนินการภายในวันเดียวโดยได้กำหนดให้มีการลงคะแนนเสียงได้ระหว่างเวลา 8.00-18.00 น. ของวันเดียวกัน⁸¹ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถประกาศ ให้มีการลงคะแนนก่อนเวลา 8.00 น. ในแต่ละ Commune ได้ หรือประกาศให้ปิดการลงคะแนนหลังกำหนดเวลา 18.00 น. พร้อมกันตลอดทั้งเขตเลือกตั้งก็ได้⁸² โดยประกาศดังกล่าวจะต้องมีการโฆษณาและปิดประกาศให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละ Commune ที่เกี่ยวข้องทราบ อย่างช้า 5 วันก่อนวันเลือกตั้ง⁸³

⁷⁴ มาตรา L 52-2 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁵ มาตรา L 2 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁶ มาตรา L 9 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁷ มาตรา L 11 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁸ มาตรา L 10 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁷⁹ มาตรา L 53 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁰ มาตรา R 40 วรรคแรก ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸¹ มาตรา L 62 วรรคแรก ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸² มาตรา L 63 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸³ มาตรา R 41 วรรคแรก ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

(4) กรรมการควบคุมการเลือกตั้ง

ใน Commune ที่มีประชากรมากกว่า 20,000 คน ให้มีคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้ง (Commission de controle des operations de vote) เพื่อคอยควบคุมตรวจสอบให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความเรียบร้อยทั้งในเรื่องของการจัดหน่วยเลือกตั้ง การจัดการการเลือกตั้ง การนับคะแนน เพื่อเป็นหลักประกันอิสระในการใช้สิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตลอดจนของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย⁸⁴

การแต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งกระทำโดยประกาศของจังหวัดอย่างน้อย 4 วันก่อนวันลงคะแนนเสียงเลือกตั้งรอบแรก⁸⁵ โดยกฎหมายกำหนดให้ประธานของคณะกรรมการคือผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม⁸⁶

ในการทำหน้าที่ของคณะกรรมการนั้น คณะกรรมการสามารถควบคุมตรวจสอบทุกเรื่องที่ทำเป็นโดยสามารถเข้าไปในหน่วยเลือกตั้งได้ทุกเวลา และเรียกหรือให้มีการสอบบันทึกถ้อยคำ (proces-verbal) ทุกข้อสังเกตทั้งก่อนและหลังการประกาศผลการเลือกตั้ง⁸⁷ รวมทั้งหากคณะกรรมการต้องการข้อมูลหรือเอกสารใดๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการแล้ว นายกของ Commune และประธานประจำหน่วยเลือกตั้งมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามที่คณะกรรมการร้องขอ⁸⁸

กรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นจากการเลือกตั้ง คณะกรรมการควบคุมการเลือกตั้งจะต้องส่งรายงาน พร้อมบันทึกถ้อยคำเกี่ยวกับปัญหาการเลือกตั้ง เพื่อรายงานให้จังหวัดทราบ⁸⁹

3.3.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1) หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งของประเทศเยอรมนี

หลักเกณฑ์พื้นฐานการปกครองในนิติรัฐที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยก็คือจะต้องมีสภาพที่เป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ สภาพดังกล่าวนี้จะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามระยะเวลาที่กำหนด การใช้สิทธิใช้เสียงของประชาชนโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภานี้เป็นกระบวนการสร้างความคิดเห็นและเจตจำนงทางการเมืองของประชาชนในแต่ละวาระของการเลือกตั้ง นอกจากนี้แล้วการเลือกตั้งยังทำให้ระบบ

⁸⁴ มาตรา L 85-1 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁵ มาตรา R 93-1 ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁶ มาตรา L 85-1 วรรคสอง ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁷ มาตรา L 85-1 วรรคสาม ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁸ มาตรา L 85-1 วรรคสี่ ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

⁸⁹ มาตรา L 85-1 วรรคห้า ของประมวลกฎหมายเลือกตั้ง

ปกครองประชาธิปไตยที่ยึดถือหลักการว่าอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชน (กฎหมายพื้นฐานมาตรา 20 อนุมาตรา 2) ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมแก่สายตาประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านทางระบบเลือกตั้ง จึงนับเป็นขั้นตอนหลักสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญเยอรมันนั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมนีได้อธิบายไว้ว่าการออกเสียงของพลเมือง เพื่อแสดงเจตจำนงว่าบุคคลใดสมควรที่จะเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรแทนตนในช่วงเวลา 4 ปี จากนั้นไป ทั้งนี้โดยเป็นการแสดงเจตจำนงของพลเมืองผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมดอย่างเป็นเอกภาพในฐานะที่เป็นผู้เจ้าของอำนาจอธิปไตย การแสดงเจตจำนงของพลเมืองเช่นนี้ ในระบอบเสรีประชาธิปไตยถือเป็นการแสดงออกของประชาชนต่อองค์กรของรัฐ ประชาชนจึงต้องมีทางเลือกระหว่างผู้สมัครหลายๆ คน ที่เป็นตัวแทนของความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน การยอมรับความแตกต่างกันทางความคิดนี้ นับเป็นจุดเด่นที่สุดของประเทศที่มีการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย ซึ่งยึดถือ หลักการจริงที่ว่า ความแตกต่างกันในทางความคิดนั้นเป็นธรรมชาติของทุกสังคมในสังคมเสรีประชาธิปไตย จึงมีการแสวงหากฎเกณฑ์ในการที่จะจัดการและให้ความเป็นธรรมกับแนวความคิดต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม โดยที่แม้แต่ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ได้รับการคุ้มครองและได้รับโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในสภาผู้แทน ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งจะเป็นผู้แทนของคนทั้งประเทศ โดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจใด ๆ หรือการมอบหมายงานของผู้หนึ่งผู้ใด หากแต่ปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนราษฎรภายใต้สำนึกความรับผิดชอบชั่วดีของตนเอง⁹⁰

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งตามกฎหมายพื้นฐาน⁹¹ กฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้กำหนดไว้ในมาตรา 38 อนุมาตรา 1 ประโยคแรกว่า ส.ส. (Bundestag) เข้าสู่ตำแหน่งโดยได้รับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งที่เป็นกรทั่วไป, การเลือกตั้งโดยตรง, การเลือกตั้งโดยเสรี, การเลือกตั้งโดยเสมอภาค และโดยวิธีลงคะแนนเสียงลับเฉพาะบุคคล มาตรา 28 อนุมาตรา 1 ประโยคที่ 2 ก็กำหนดหลักการการเลือกตั้งสมาชิกสภาในระดับรัฐและระดับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นเมื่ออ่านประกอบกับมาตรา 20 อนุมาตรา 3 ของกฎหมายพื้นฐานซึ่งกำหนดให้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญผูกพันอำนาจรัฐทั้งปวง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ

⁹⁰ กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2541, พฤษภาคม). “รัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี: 4 ประเด็นสำคัญ” วารสารกฎหมาย, 18(2) หน้า 159.

⁹¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2542). การเลือกตั้งและพรรคการเมือง: บทเรียนจากเยอรมัน. หน้า 21-29.

จึงตีความให้หลักพื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้มีสถานะเช่นเดียวกันกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และใช้บังคับกับการลงคะแนนเสียงหรือการลงมติทางการเมืองทุกประเภท⁹²

โดยหลักการแล้ว หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้ใช้บังคับได้กับการเลือกตั้งในทุกขั้นตอนกล่าวคือ ตั้งแต่การเตรียมการเลือกตั้ง การเลือกตั้ง การนับคะแนนและการติดคะแนนให้เป็นจำนวนที่นับที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับในการเลือกตั้ง และศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐจะเน้นการบังคับใช้หลักเกณฑ์นี้เป็นพิเศษกับการใช้สิทธิทั้งในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง⁹³

ก. หลักการเลือกตั้งโดยทั่วไป⁹⁴

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งข้อนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐได้ให้ความหมายว่าผู้ที่ถือสัญชาติเยอรมันทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะออกเสียงเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้งไม่อาจที่จะจำกัดสิทธิคนเหล่านี้ได้ โดยอ้างเหตุความเป็นพลเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังกัดกลุ่มภาษาใดภาษาหนึ่ง และไม่อาจจำกัดสิทธิโดยอาศัยข้อพิจารณาทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมไม่ว่าในแง่ของเพศ เผ่าพันธุ์ ชาติพันธุ์ ศาสนา สถานะทางเศรษฐกิจรายได้ จำนวนภาษีที่จ่าย การถือสิทธิสถานะทางการศึกษา หรือทางอาชีพ ความคิดเห็นทางการเมือง หรือการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนต้องสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งของตนได้ หากมีความประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐยังตีความต่อไปว่าหลักการเลือกตั้งต้องเป็นไปตาม คือ หลักความเสมอภาค ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 3 อนุมาตรา 1 ของกฎหมายพื้นฐานด้วย

ข. หลักการเลือกตั้งโดยตรง⁹⁵

การเลือกตั้งจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์เลือกตั้งข้อนี้เมื่อการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดว่า ผู้ใดจะได้เข้าไปนั่งในสภาผู้แทนราษฎร และโดยวิธีนี้เท่านั้นที่จะกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน

⁹² BVerfGE47, 253 (276f.) 49, 15Z19) รวมทั้งการเลือกตั้งตัวแทนต่างๆ ของผู้พิพากษา [BVerfGE 66, 270(29)] และองค์กรในมหาวิทยาลัย 39,247 (24). อังใน เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุลและคณะ. (2551). พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ (รายงานผลการวิจัย). หน้า 3-14.

⁹³ BVerfGE11, 266 (272) ; 57, 43 (56). อังใน เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุลและคณะ. (2551). พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ (รายงานผลการวิจัย). หน้า 3-14.

⁹⁴ เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุลและคณะ. (2551). พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ (รายงานการวิจัย). หน้า 3-14 – 3-15.

⁹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 3-15.

หลักอันนี้มีได้ห้ามเฉพาะการเลือกตั้งตัวแทน เพื่อที่จะให้ตัวแทนไปลงคะแนนเลือกผู้แทนอีกทีหนึ่งเท่านั้น แต่ห้ามทุกองค์กรที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อเลือกผู้แทน ตามอำเภอใจของตนเอง ฉะนั้นในการเลือกตั้งแต่ละครั้งทุกคะแนนเสียงที่ลงไปจะต้องกำหนดได้แน่นอนว่าจะเป็นของผู้สมัครคนใด และเมื่อลงคะแนนไปแล้วก็ไม่มีผู้ใดที่จะมีอิทธิพลต่อผลของการเลือกตั้งได้อีก นอกจากการวิธีการทางคณิตศาสตร์คำนวณตัวเลขของจำนวนคะแนนเสียงเท่านั้น สำหรับการเลือกตามบัญชีเลือกตั้งที่ผู้ลงคะแนนเสียงไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดตัวบุคคลในบัญชี ผู้ลงคะแนนอาจประสงค์เลือกบุคคลเดียว แต่ก็ต้องเลือกบุคคลอื่นที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อเดียวกันด้วย กรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐได้ตัดสินว่าการเลือกตั้งตามบัญชีรายชื่อนั้นไม่ขัดต่อการเลือกตั้งโดยตรงราบเท่าที่บัญชีรายชื่อบุคคลต่างๆ เป็นที่แน่นอน กล่าวคือ ผู้เลือกตั้งทราบล่วงหน้าหากลงคะแนนเสียงของตนให้แก่บัญชีรายชื่อนี้แล้ว จะช่วยส่งผลให้บุคคลที่ตนทราบชื่อแล้วเข้าสู่สภาได้ โดยไม่มีองค์อื่นใดมาตัดสินแทนอีกชั้นหนึ่ง

ค. หลักการเลือกตั้งโดยเสรี

การเลือกตั้งโดยเสรีนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเลือกตั้ง หลักการเลือกตั้งโดยเสรีหมายความว่า ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคน ย่อมใช้สิทธิของตนได้โดยปราศจากการใช้กำลัง บังคับ หรือความกดดันทางจิตใจ หรือการใช้อิทธิพลใดๆ ต่อการตัดสินใจไม่ว่าการใช้อิทธิพลเหล่านี้จะมาจากฝ่ายใดก็ตาม และระหว่างการเลือกตั้งหรือแม้แต่ภายหลังการเลือกตั้งก็ห้ามมิให้มีการควบคุมลงคะแนนเสียงเพื่อสนับสนุนฝ่ายหนึ่งฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในรูปใด ผู้ออกเสียงเลือกตั้งต้องสามารถตัดสินใจลงคะแนนเสียงได้อย่างอิสระภายใต้กระบวนการสร้างความคิดเห็นที่เปิดเผย

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งนี้หมายรวมถึงการเตรียมการเลือกตั้ง และการหาเสียงเลือกตั้งด้วย สำหรับสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐได้มีคำตัดสินว่า การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นการขัดต่อหลักการเลือกตั้งโดยเสรี และสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งจะมีลักษณะเสรีได้ก็ต่อเมื่อการคัดเลือกสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้ง กระทำในที่ประชุมสมาชิกพรรคหรือที่ประชุมกลุ่มการเมืองที่จะส่งตัวแทนเข้าแข่งขันในการสมัครรับเลือกตั้ง

ง. หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาค

หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาค เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งที่มีความสำคัญในทางปฏิบัติมากที่สุด กล่าวคือ การฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ เพื่อขอให้ศาลสั่งให้กฎหมายภาคนี้อยู่เสมอ การเลือกตั้งโดยเสมอภาคนี้สอดคล้องกับหลักความทั่วไปของการเลือกตั้ง และการให้หลักความทั่วไปของการเลือกตั้งมีความสมบูรณ์ขึ้นในแง่ที่ทำให้คะแนนเสียง

แต่ละคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสามารถส่งผลต่อการเลือกตั้งอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นแล้ว หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาคที่ใช้บังคับแก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแห่งสหพันธรัฐได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 38 अनुมาตรา 1 การเลือกตั้งระดับมลรัฐและระดับท้องถิ่น ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 28 अनुมาตรา 1

โดยที่หลักความเสมอภาคของการเลือกตั้งให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนควรจะใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพื่อแสดงการมีส่วนร่วม ในการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างเท่าเทียมกันตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดเท่าที่จะเป็นไปได้ สำหรับความเสมอภาคในการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐอธิบายว่า คะแนนเสียงแต่ละคะแนนที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนลงคะแนนไป จะต้องมามีค่าเท่ากับคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนอื่นๆ ด้วยเสมอ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงขอบเขตของระบบการเลือกตั้งแต่ละระบบด้วย⁹⁶

จ. หลักการเลือกตั้งโดยลงคะแนนลับ

หลักการเลือกตั้งโดยลงคะแนนเสียงลับเป็นสาระสำคัญของการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยและเป็นตัวคุ้มครองหลักการเลือกตั้งโดยเสรี เพราะหากการเลือกตั้งไม่เป็นโดยการลงคะแนนลับแล้ว การเลือกตั้งก็ไม่อาจที่จะเป็นการเลือกตั้งโดยเสรีได้ หลักการเลือกตั้งโดยลงคะแนนลับนี้ให้ความคุ้มครองทั้งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนและผลประโยชน์ของส่วนรวมด้วย ในขณะที่เดียวกัน ข้อบังคับทั้งหลายที่ออกมาเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามหลักการนี้ จึงมีลักษณะบังคับตามหลักการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับแล้ว จะต้องดำเนินการเลือกตั้งโดยไม่ให้ผู้ใดทราบได้โดยผู้ลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนตัดสินใจเลือกใคร แม้ว่าผู้เลือกตั้งเองจะไม่ประสงค์ให้การเลือกตั้งของตนเป็นความลับก็ตาม ก็ไม่อาจปฏิเสธหลักการนี้ได้ และต้องดำเนินการการเลือกตั้งของตนไปตามข้อบังคับทั้งหลายที่ออกมาเพื่อรักษาความลับของการเลือกตั้งทุกประการ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้เลือกตั้งปลอดภัยจากการถูกข่มขู่ซึ่งอาจเกิดขึ้นภายหลังการเลือกตั้งได้

หลักเกณฑ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง (Bundeswahlgesetz ใช้ชื่อย่อว่า BWG) ซึ่งยึดถือหลักการว่า คะแนนเสียงของประชาชนทุกคนจะต้องมีผลต่อการจัดสรรที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสอดคล้องกับความนิยมสูงสุดในตัวบุคคลของแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตให้มีจำนวนกึ่งหนึ่งของผู้แทนราษฎรทั้งหมดในสภา⁹⁷

⁹⁶ BverfGE1,208(246).

⁹⁷ ออม รักษาสิทธิ์. (2539). *ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ*. หน้า 261.

2) ระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนี ในปกครองในรูปแบบสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีกฎหมายพื้นฐานที่เรียกว่า “Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland” ใช้ตัวย่อว่า “GG” เป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศซึ่งมีสถานะเทียบเท่ารัฐธรรมนูญของประเทศอื่น ประเทศเยอรมนีใช้ระบบสองสภา คือ สภา Bundestag ซึ่งเป็นสภาผู้แทนราษฎร มีสมาชิกทั้งหมด 598 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี⁹⁸

กฎหมายพื้นฐานได้กำหนดเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไว้ในมาตรา 38 อนุมาตรา 1 ประโยคแรกว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (Bundestag) เข้าผู้ตำแหน่งโดยได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป โดยตรง โดยเสรี โดยเสมอภาค และโดยวิธีลงคะแนนเสียงลับเฉพาะบุคคล โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ตีความให้หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้มีสถานะเช่นสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและให้บังคับกับการลงคะแนนหรือการลงมติทางการเมืองทุกประเภท⁹⁹ โดยหลักแล้วหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งเหล่านี้ใช้ได้สำหรับการเลือกตั้งในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเตรียมการเลือกตั้ง การเลือกตั้ง การนับคะแนน และการคิดคะแนนให้เป็นผลการเลือกตั้ง และสำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบเลือกตั้งรวมทั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนนั้นจะกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งที่ชื่อว่า Bundeswahlgesetz โดยใช้ชื่อย่อว่า BWG¹⁰⁰

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมันในปัจจุบัน คือ ระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งเชิงข้างมากสัมพัทธ์และระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้าด้วยกัน ระบบเลือกตั้งของเยอรมันนี้ มีชื่อเรียกทางวิชาการว่า “ระบบเลือกตั้งตามสัดส่วนที่มีการเลือกตั้งตัวบุคคลด้วย”¹⁰¹ หรืออาจ เรียกว่า “ระบบตัวแทนแบบสัดส่วน โดยมีบุคคลเป็นองค์ประกอบ” (Personalized Proportional Representation) ระบบตัวแทนแบบสัดส่วนโดยมีบุคคลเป็นองค์ประกอบ เป็นระบบที่คิดยากกว่าระบบสัดส่วนอย่างง่าย ซึ่งหมายถึงว่าถ้าพรรค

⁹⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2549). *เอกสารการสอนชุดวิชาการเมืองการปกครองของประเทศในเอเชีย หน่วยที่ 8-15*. หน้า 10-68

⁹⁹ BverfGE47, /253(276f.)49,15(19)รวมทั้งการเลือกตั้งตัวแทนต่าง ๆ ของผู้พิพากษา (BverfGE 66, 270(29) และองค์กรณในมหาวิทยาลัย 39ม 247 (24). อ้างถึงใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2551). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. หน้า 135

¹⁰⁰ กมลชัย รัตนสกววงศ์. (พฤษภาคม, 2541). “รัฐธรรมนูญประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี: 4 ประเด็นสำคัญ”, *วารสารกฎหมาย*, 18(2) หน้า 159

¹⁰¹ แหล่งเดิม. หน้า 331.

การเมืองใดได้คะแนนเสียงร้อยละเท่าใด ก็ได้จำนวนที่นั่งไปเท่านั้น ส่วนระบบเยอรมันใช้หลักการของสัดส่วนเป็นหลักใหญ่ แต่ก็ยอมรับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ชนะการเลือกตั้งจากเขตเลือกตั้งด้วย ตามกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 4 ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคน มีคะแนนเสียง 2 คะแนนเท่ากัน โดยแต่ละคะแนนเสียงมีลักษณะดังนี้

ก. คะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง ในเขตเลือกตั้งของตน เนื่องจากแต่ละเขตมีตัวแทนในสภาได้ 1 คน

ข. คะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีใดบัญชีหนึ่งที่ตนมีความนิยมในอุดมการณ์ ซึ่งอาจไม่ใช่พรรคเดียวกันกับคะแนนเสียงที่ลงให้ผู้สมัครในระบบแบ่งเขต¹⁰²

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะมีคนละ 2 คะแนนเสียง แต่เมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์แล้ว ก็เท่ากับว่ามีเพียงคะแนนเสียงเดียว ทั้งนี้เพราะในท้ายที่สุดแล้วตัวกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริง คือคะแนนเสียงที่สอง ซึ่งทำหน้าที่ชดเชยให้พรรคต่างๆ มีที่นั่งตามสัดส่วนคะแนนเสียงที่ตนได้รับจริง

ส่วนการเสนอชื่อในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองตามระบบสัดส่วน พรรคการเมืองต่างๆ ที่เข้าร่วมการเลือกตั้ง มีสิทธิเสนอบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคได้ในระดับมลรัฐเท่านั้น (ไม่มีบัญชีรายชื่อระดับสหพันธรัฐ) แต่ในการคิดคะแนนเสียงเพื่อแบ่งสรรที่นั่งจะต้องเอาคะแนนที่พรรคได้รับจากทั่วประเทศมารวมกันทั้งหมด¹⁰³

1. การลงคะแนนเลือกตั้ง¹⁰⁴

วิธีการลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส. สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ คือ ผู้ลงคะแนนจะมีสิทธิลงคะแนน 2 ประเภท ประเภทแรก เป็นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของตนซึ่งเป็นระบบเขตละ 1 คน ใครได้คะแนนสูงสุดก็ได้รับเลือก (ผู้สมัครอาจเป็นสมาชิกพรรคหรือผู้สมัครอิสระก็ได้) ประเภทที่ 2 เป็นการลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อบุคคลในพรรคที่ตนมีความนิยม โดยแต่ละพรรคจะเสนอบัญชีรายชื่อบุคคลที่พรรคคัดเลือกมาตามลำดับในแต่ละมลรัฐ โดยผู้ลงคะแนนจะเปลี่ยนตัวบุคคลเองไม่ได้

¹⁰² W.Schreiber} Handbuch des Wahlrechts zum Deutschen Bundestag, 3 Aulf., Köln, Berlin, Bonn, München 1986, S. 144 f., 154.

¹⁰³ จันงค์ ฉาวรวิสิทธิ์.(2542). ศึกษาเปรียบเทียบระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส.ของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) กับระบบและวิธีการเลือกตั้ง ส.ส.ตามกฎหมายของเยอรมัน. หน้า 161-162.

¹⁰⁴ บุญศรี มีวงษ์อุโฆษ. (2542). เล่มเดิม. หน้า 35.

บัตรเลือกตั้งจึงแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ทางด้านซ้ายของบัตรเลือกตั้งซึ่งเป็นการลงคะแนนเสียงที่ 1 จะปรากฏชื่อ อาชีพ ที่อยู่ พรรคการเมืองที่สังกัด และตามด้วยวงกลมเพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำเครื่องหมาย โดยด้านนี้จะพิมพ์สีดำ ส่วนทางด้านขวาของบัตรเลือกตั้งจะเป็นการลงคะแนนเสียงที่ 2 จะปรากฏชื่อของพรรคการเมืองและนามสกุลของผู้สมัครรับเลือกตั้ง 5 คนแรก และวงกลมเพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทำเครื่องหมาย จะอยู่ทางซ้ายของรายชื่อพรรคการเมือง โดยจะพิมพ์เป็นสีฟ้า

2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในกรณีพิเศษ¹⁰⁵

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแทนกัน

กฎหมายการเลือกตั้งเยอรมัน ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแทนกันหรืออาจตั้งตัวแทนให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้ หรือติดขัดเกี่ยวกับสภาพทางร่างกาย เช่น ทูพพลภาพ ในกรณีเช่นนี้ การทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้ง และการนำส่งบัตรเลือกตั้งให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อหย่อนบัตรลงในหีบเลือกตั้งก็ดี อาจให้บุคคลอื่นที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นไว้วางใจกระทำการดังกล่าวแทนตนได้

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางไปรษณีย์

กฎหมายเลือกตั้งเยอรมันเปิดโอกาสให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางไปรษณีย์ โดยผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องแสดงเจตจำนงไปยังรัฐที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่เพื่อขอใบรับรองการเลือกตั้ง (An Electoral Certificate) บัตรเลือกตั้ง (A Voting Paper) ของใบบัตรเลือกตั้งของทางราชการ (An Official Voting paper Envelope) โดยที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องแสดงหลักฐานว่า

1. ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่สามารถจะอยู่ในเขตเลือกตั้งนั้นในวันเลือกตั้งได้โดยมีเหตุอันสมควรหรือ
2. ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้เปลี่ยนแปลงภูมิลำเนาหรือที่อยู่อาศัย และปรากฏว่าชื่อของเขาไม่ปรากฏอยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใหม่นั้น หรือ
3. ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่สามารถไปยังหน่วยเลือกตั้งได้ เนื่องจากลักษณะของงานที่ตนได้กระทำอยู่ หรือเป็นเพราะความเจ็บป่วย ความทุพพลภาพ ความชรา

บัตรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องบรรจุอยู่ในซองใบบัตรเลือกตั้งของทางราชการ พร้อมทั้งมีคำรับรองว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยอิสระ สำหรับคะแนนเสียง

¹⁰⁵ ชินธิป ยุทธางกูร. (2535). ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนแบบเยอรมัน. หน้า 54-55.

เลือกตั้งที่ลงทางไปรษณีย์ที่ได้รับไม่ทันกำหนดเวลา (18.00 น. ของวันเลือกตั้ง) หรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับถือว่าคะแนนเสียงเลือกตั้งดังกล่าวเป็นโมฆะ

รูปแบบการขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์ มีขั้นตอนดังนี้

1) บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้ง

บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้งยื่นความจำนงเป็นหนังสือ แบบฟอร์ม หรือแจ้งด้วยตนเองในการขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์ที่องค์กรปกครองท้องถิ่นและแจ้งเหตุที่ขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์แบบฟอร์มที่ถูกต้องที่ต้องใช้ยื่นต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยส่งทาง

1. เครื่องรับ – ส่ง โทรสาร (Fax) หรือ

2. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E – Mail) หรือ

3. Telegram, Telex หรือ

4. อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถส่งเอกสารดังกล่าวได้ หรือส่งไปยังเว็บไซต์ (ขององค์กรปกครองท้องถิ่น) ยกเว้นการแจ้งทางโทรศัพท์

2) องค์กรปกครองท้องถิ่น

องค์กรปกครองท้องถิ่นจะดำเนินการตรวจสอบสิทธิในการเลือกตั้งของผู้ขอใช้สิทธิทางไปรษณีย์ และองค์กรปกครองท้องถิ่นจะส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ไปให้ผู้ขอใช้สิทธิทางไปรษณีย์และทำการบันทึกรายละเอียดลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3) บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้ง

บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้งต้องส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ (บรรจุบัตรเลือกตั้ง) กลับมาที่องค์กรปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ภายในเวลา 18.00 น. ของวันเลือกตั้ง

3. คะแนนเสียงเลือกตั้ง¹⁰⁶

กฎหมายการเลือกตั้งเยอรมันในมาตรา 1 (1) บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้จำนวน 598 คน และจาก มาตรา 1 (2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 299 คน ให้มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตการเลือกตั้ง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีกจำนวน 299 คน ให้มาจากการเลือกตั้งตามระบบบัญชีรายชื่อในแต่ละมลรัฐ จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าระบบการเลือกตั้งของเยอรมันเป็นแบบผสม กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 299 คน ที่มาจากการเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้ง จะใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดา ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดในแต่ละเขตเลือกตั้งจะได้รับเลือกเป็นผู้แทนของเขตเลือกตั้งนั้นๆ ดังนั้นเขตการเลือกตั้งในประเทศเยอรมันจึงมีทั้งสิ้น 299 เขต ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออีก 299 คน จะมาจากการ

¹⁰⁶ ชินธิป ยุทธางกูร. (2535). *เล่มเดิม*. หน้า 59-64.

เลือกตั้งตามระบบบัญชีรายชื่อของมลรัฐที่เสนอ โดยพรรคการเมือง ซึ่งจะได้ทำการแบ่งสรรที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรตามสัดส่วนของคะแนนเสียงที่ได้รับในแต่ละบัญชีเลือกตั้ง ดังนั้น ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ละคนจึงมีคะแนนเสียงคนละ 2 เสียง คือ

1. คะแนนเสียงที่ 1 เป็นคะแนนเสียงที่ลงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งในแต่ละเขตเลือกตั้ง
2. คะแนนเสียงที่ 2 เป็นคะแนนเสียงที่ลงให้แก่บัญชีเลือกตั้งบัญชีใดบัญชีหนึ่งเพียงบัญชีเดียว

จากระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมนี อาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบเลือกตั้งที่มีความเป็นธรรมมากที่สุดระบบหนึ่ง เนื่องจากเป็นระบบที่คำนึงถึงคะแนนเสียงที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงไปและทำให้ทุกพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงถึงระดับคะแนนมาตรฐานสามารถมีที่นั่งในสภาได้ นอกจากนี้ยังให้ความเป็นธรรมในแง่ของคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับให้มีความเสมอภาคกัน กล่าวคือ คะแนนเสียงแต่ละคะแนนที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนลงไปในนั้น จะต้องมีความเท่าเทียมกับคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนอื่น ๆ เสมอ ซึ่งในทางวิชาการกฎหมายเลือกตั้งเยอรมันมีการแบ่งการพิจารณาค่าของคะแนนเสียงแต่ละคะแนนออกเป็น 2 แ่ง กล่าวคือ คะแนนเสียงในแง่ของค่าของการนับ (Zahlwert) กับคะแนนเสียงในแง่ของการส่งผลออกมาเป็นผู้แทน (Erfolgswert) โดยทั้งค่าของการนับและค่าของการส่งผลต่อการกำหนดจำนวนผู้แทนมีความเท่าเทียมกัน กล่าวคือ คะแนนเสียงที่ลงไปแม้จะไม่ได้ลงให้แก่พรรคการเมืองที่ได้คะแนนรวมมากที่สุดในการเลือกตั้งนั้น แต่ก็ยังช่วยเพิ่มให้พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนนั้นมีผู้แทนราษฎรเข้าไปในสภาได้ตามสัดส่วนของคะแนนที่ได้รับ¹⁰⁷

3.3.3 ประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และวุฒิสภา (House of Councillors) สภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก 480 คน มาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ วุฒิสภามีสมาชิก 242 คน รัฐสภาใช้อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การพิจารณาและอนุมัติงบประมาณแผ่นดิน รวมทั้งการแต่งตั้งและถอดถอนฝ่ายบริหาร¹⁰⁸

¹⁰⁷ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 27.

¹⁰⁸ เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุลและคณะ. (2551). *พัฒนาการของหลักกฎหมายเลือกตั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ (รายงานผลการวิจัย)*. หน้า 5-1.

1) หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่น

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเริ่มใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ซึ่งหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบเลือกตั้งจะกำหนดไว้ในกฎหมายการเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นนำระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาใช้บังคับและให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการลงคะแนนเสียงลับการออกเสียงเลือกตั้ง ตามหลักการพื้นฐานของระบบเลือกตั้งซึ่งได้บัญญัติอยู่ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับระบบเลือกตั้งสมาชิกสภา (สภาไดเอท)¹⁰⁹

ในส่วนของกฎหมายการเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองมีการระบุถึงสาระสำคัญพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้งระบบเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีผลทำให้หลักการที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นจริงในทางปฏิบัติ ในอดีตไม่มีกฎหมายที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับการเลือกตั้งรวมทั้งระบบเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ถูกจัดขึ้นภายใต้กฎหมายแต่ละฉบับ (กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา) กระทั่งในปี ค.ศ. 1950 พระราชบัญญัติทั้งหมดเหล่านี้ถูกรวบรวมเข้าด้วยกันเป็นกฎหมายเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นนำระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาใช้บังคับและให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการลงคะแนนเสียงลับในการออกเสียงเลือกตั้ง ตามหลักพื้นฐานของระบบการเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานนี้บัญญัติอยู่ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ (สภาไดเอท) สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น

1. สิทธิโดยทั่วไป

ทางการเมืองรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นได้รับรองให้บุคคลผู้มีสัญชาติญี่ปุ่นทุกคนที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไปมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง (มาตรา 15 ของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น มาตรา 9 ของกฎหมายการเลือกตั้งทางการเมือง) ตามรัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1945 ได้บัญญัติรับรองในเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ เพศ สัญชาติ สถานะทางสังคม ทรัพย์สินหรือจำนวนภาษีที่จ่าย (ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขในเรื่องภาษีเพื่อให้ได้รับสิทธิเลือกตั้ง จำนวนภาษีที่จ่ายให้กับรัฐบาล ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายการเลือกตั้งในสมัย

¹⁰⁹ แหล่งเดิม หน้า. 5-2.

รัฐธรรมนูญเมจิ แต่ได้ถูกยกเลิกไปแล้วในปี ค.ศ. 1925) และหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1945 ก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งของสตรีไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วย

2. ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง

ประชาชนชาวญี่ปุ่นมีสิทธิเสมอเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติในเรื่องทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อันเนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สถานะทางสังคม หรือพื้นเพทางครอบครัว¹¹⁰ และไม่มี การเลือกปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งของทั้ง 2 สภา (สมาชิกวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร) เนื่องจาก เชื้อชาติ ศาสนา เพศ สถานะทางสังคม พื้นเพทางครอบครัว การศึกษา ทรัพย์สิน หรือรายได้ (มาตรา 44)

จากหลักการนี้เราสามารถสรุปได้ว่าคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งหมด มีความเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาได้จากคำพิพากษาของศาล และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ให้หลักประกันความเสมอภาคไม่เพียงแต่โอกาสที่จะออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยักรวมถึงค่าของคะแนนของเสียงเลือกตั้งด้วย

3. การเลือกตั้งโดยวิธีลงคะแนนลับ

มีการให้หลักประกันในการออกเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่ต้องเปิดเผยการตัดสินใจว่าลงคะแนนให้กับใคร (มาตร 15)

4. การเลือกตั้งที่ขึ้นอยู่กับหลักการของประชาธิปไตยแบบตัวแทน

บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งจากประชาชน ไม่ได้เป็นตัวแทนของกลุ่มบุคคล กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง พรรคการเมือง หรือกลุ่มผู้อยู่อาศัยในเขตเลือกตั้งใดเขตเลือกตั้งหนึ่ง แต่เป็นตัวแทนของคนทั้งชาติ รัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า สถานิติบัญญัติจะต้องประกอบไปด้วย สมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง นั่นคือ การเป็นตัวแทนของประชาชนทั้งหมด (มาตรา 43)

กฎหมายการเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองมีผลทำให้หลักการที่บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นจริงในทางปฏิบัติ มีการระบุถึงสาระสำคัญพื้นฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งตำแหน่งทางการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในอดีตไม่มีกฎหมายที่เป็นแบบแผนเกี่ยวกับการเลือกตั้งของแต่ละประเภท การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ถูกจัดขึ้นภายใต้กฎหมายแต่ละฉบับ (กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา และบทบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในกฎหมายการเลือกตั้งท้องถิ่น) ในปี พ.ศ.1950 พระราชบัญญัติทั้งหมดเหล่านี้ถูกรวบรวมเข้าด้วยกันเป็นกฎหมายตำแหน่งทางการเมือง

¹¹⁰ มาตรา 14 ของรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น

ในปัจจุบันนับตั้งแต่ ค.ศ. 1994 เป็นต้นมา ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่น ได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบเลือกตั้งแบบเดิมที่แต่ละเขตเลือกตั้งมีผู้แทนราษฎรได้หลายคน มาเป็นระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคนและระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 480 คน แบ่งเป็นสมาชิก 2 ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์แบบเขตละหนึ่งคน จำนวน 300 คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 180 คน ระบบเลือกตั้งดังกล่าวเป็นระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งที่แตกต่างในปัจจุบันดังกล่าว เป็นผลมาจากการประนีประนอมระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมืองที่มีความเห็นต่อระบบเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป จึงออกมาเป็นระบบเลือกตั้งดังกล่าว

(1) วันเลือกตั้ง เขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง

ญี่ปุ่นมีการแบ่งเขตการเลือกตั้งในแต่ละชนิดการเลือกตั้งแตกต่างกันไป โดยเขตการเลือกตั้งของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ทั้งหมด 480 คน) แบ่งเป็น 2 ประเภทในระบบการเลือกตั้งที่ต่างกัน แต่ระบบเขตการเลือกตั้งมีความเสมอภาคกันดังต่อไปนี้

(1.1) ระบบแบ่งเขต

จากจำนวน 480 คนของจำนวนทั้งหมด สส.จำนวน 300 คนมาจากการเลือกตั้งแบบระบบแบ่งเขต ญี่ปุ่นมีการแบ่งเขตการเลือกตั้งออกเป็น 300 เขต ซึ่งแต่ละเขตจะมี ส.ส.ได้เพียงคนเดียว (มาตรา 13 ส่วนที่ 1 และครรชนที่ 1 ของกฎหมายการเลือกตั้ง)

การแบ่งเขตเลือกตั้งในระบบแบ่งเขตเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแบ่งเขตของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากนั้นจะเสนอต่อนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีก็จะเสนอต่อวุฒิสภา การแบ่งเขตการเลือกตั้ง และการแก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามกฎหมายการเลือกตั้ง

ระยะเวลาในการจัดทำแผน ในการแบ่งเขตการเลือกตั้งรัฐสภาต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านความแตกต่างของจำนวนประชากรระหว่างเขตเลือกตั้งในจังหวัดเดียวกัน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงเขตการปกครอง การคมนาคมด้วย (มาตรา 3 ส่วนที่ 1 ของกฎหมายการจัดตั้งของคณะกรรมการการแบ่งเขตการเลือกตั้ง)

ในการแบ่งเขตการเลือกตั้ง ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์ จังหวัดหนึ่งอย่างน้อยต้องมี 1 เขตการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังคำนึงถึงเงื่อนไขในเรื่องจำนวนประชากร (มาตรา 3 ส่วนที่สองของกฎหมายการจัดตั้งของคณะกรรมการการแบ่งเขตการเลือกตั้ง)

(1.2) ระบบสัดส่วน

จำนวน 180 คนที่เหลือ จาก 480 คน มาจากการเลือกตั้งในระบบสัดส่วนหน่วยของเขตการเลือกตั้งเป็นระดับภาค พื้นที่ทั้งหมดของญี่ปุ่น แบ่งเป็น 11 เขตเลือกตั้ง

จำนวน 180 ที่นั่งจะถูกแบ่งสรรที่นั่งตามแต่ละเขตการเลือกตั้งตามจำนวนประชากร (มาตรา 13 ส่วนที่ 2 และครรชนที่ 2 ของกฎหมายการเลือกตั้ง)

(2) ผู้สิทธิเลือกตั้ง การได้รับสิทธิหรือการเสียสิทธิ บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ก. สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สำหรับสภาไดเอท ชาวญี่ปุ่นทุกคนผู้ซึ่งมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์หรือมากกว่า 20 ปีขึ้นไป มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ

ข. สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ชาวญี่ปุ่นทุกคนผู้ซึ่งมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์หรือมากกว่า 20 ปีขึ้นไปและมีถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตการปกครองในเขตใดเขตหนึ่งเป็นระยะเวลามากกว่า 3 เดือนแล้ว มีสิทธิในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาท้องถิ่นในเขตนั้นๆ

จะเห็นได้ว่า สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งในประเทศญี่ปุ่น แบ่งออกเป็น การเลือกตั้ง 2 ระดับ กล่าวคือ สภาไดเอท และระดับท้องถิ่น ซึ่งการเลือกตั้งทั้งสองระดับนี้ สิทธิในการเลือกตั้งของชาวญี่ปุ่นได้แก่ ชาวญี่ปุ่นทุกคนที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือมากกว่า 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งทั้งในสภาไดเอท และในระดับท้องถิ่น แต่สำหรับระดับท้องถิ่นนั้นจะต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองในเขตนั้นๆ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน จึงมีสิทธิในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาท้องถิ่น

บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

บุคคลผู้ซึ่งมิได้ลงทะเบียนในบัญชีรายชื่อไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งก็ตาม (มาตรา 42 ของกฎหมายการเลือกตั้ง) บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งจัดเตรียมและเก็บไว้ในความดูแลของคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งของแต่ละเทศบาล ในบัญชีจะปรากฏ ชื่อ ที่อยู่ เพศ วันเดือนปีเกิด และอื่นๆ ของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งของแต่ละคนระบุไว้ในบัญชีนี้ด้วย (มาตรา 20)

เมื่อผู้มีสิทธิออกเสียงลงทะเบียนในบัญชีรายชื่อแล้ว การลงทะเบียนถือว่าเป็นการถาวร และยังคงใช้การได้ จนกระทั่งพวกเขาได้ย้ายออกไปจากบัญชี เนื่องด้วย การตาย การสูญเสียสัญชาติ หรือการสูญหายไป ภายใน 4 เดือน หลังจากที่ได้ย้ายออกไปยังเมืองอื่น

วิธีปฏิบัติการลงทะเบียนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การลงทะเบียน กรรมการการจัดการเลือกตั้งเทศบาลมีอำนาจโดยตำแหน่งที่จะขึ้นทะเบียนชาวญี่ปุ่นผู้ซึ่งมีอายุ 20 ปีขึ้นไปและมีถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่อาศัย

ในเขตเทศบาลนั้นเป็นระยะเวลามากกว่า 3 เดือนอย่างต่อเนื่อง ให้มีอยู่ในบัญชีรายชื่อได้ สำหรับผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ในวันใดก็ตามที่จะมีการลงทะเบียนเข้าไปในบัญชีนั้นด้วย (มาตรา 21)

การลงทะเบียน มี 2 ประเภท ประเภทที่หนึ่ง การลงทะเบียนจัดทำทุกๆ 3 เดือนในเดือนมีนาคม มิถุนายน กันยายน และธันวาคม ประเภทที่สอง จัดทำเป็นกรณีพิเศษสำหรับการเลือกตั้งตามแต่ละประเภท (มาตรา 22)

นอกจากนั้น การจัดทำบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่นอกราชอาณาจักรจะขึ้นอยู่กับคำร้องขอของผู้นั้น

ส่วนการคัดค้านและการฟ้องร้องต่อศาล หลังจากที่มีการลงทะเบียนแล้ว กรรมการการจัดการเลือกตั้งของแต่ละเทศบาลจะแสดงบัญชีรายชื่อต่อสาธารณะ ซึ่งปรากฏไปด้วยชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่อยู่ และวันเดือนปีเกิด (มาตรา 23) เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีข้อคัดค้านที่เกี่ยวกับการลงทะเบียนของพวกเขาหรือเรื่องอื่นๆ พวกเขาอาจจะยื่นหรือคัดค้านต่อกรรมการการจัดการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องในช่วงระหว่างที่มีการแสดงบัญชีรายชื่อนั้นอยู่ (มาตรา 24) บุคคลผู้ซึ่งไม่พอใจในข้อวินิจฉัยเรื่องที่ตนคัดค้านก็สามารถไปฟ้องร้องต่อศาลได้ (มาตรา 25)

การแจ้งสิทธิและการระงับสิทธิ ในกรณีที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งถูกระงับสิทธิตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งย้ายภูมิลำเนาไปยังเมืองใดเมืองหนึ่ง กรรมการการจัดการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องต้องระงับเหตุนี้ไว้ในบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น โดยทันที

กรรมการการจัดการเลือกตั้งเทศบาลต้องลบบรายชื่อผู้มีสิทธิตามบทบัญญัติของกฎหมาย หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งย้ายภูมิลำเนาไปยังเมืองใดเมืองหนึ่ง กรรมการการจัดการเลือกตั้งที่เกี่ยวข้องต้องระงับเหตุนี้ไว้ในบัญชีรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น โดยทันที

กรรมการการจัดการเลือกตั้งเทศบาลต้องลบบรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งออกจากบัญชีรายชื่อเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เมื่อผู้นั้นถึงแก่ความตาย สูญเสียสัญชาติญี่ปุ่น หรือย้ายออกไปจากเขตเทศบาลที่เกี่ยวข้องเป็นระยะเวลา 4 เดือนติดต่อกัน (มาตรา 28)

(3) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การนับคะแนน การลงคะแนนล่วงหน้า

หลักการของการออกเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้งกระทำโดยการออกเสียงเลือกตั้งรายละเอียดมีดังนี้

ก. หลักการออกเสียงเลือกตั้ง การออกเสียงเลือกตั้งจะต้องกระทำโดยผู้มีสิทธิออกเสียงด้วยตนเองในวันที่มีการเลือกตั้งและสถานที่ที่กำหนดให้เป็นสถานที่ออกเสียงการเลือกตั้ง

ข. การออกเสียงเลือกตั้งโดยสมัครใจ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเป็นอำนาจของผู้มีสิทธิว่าจะกระทำหรือไม่ก็ได้

ค.. การรับรองเกี่ยวกับความลับ รัฐธรรมนูญในหลักประกันในการออกเสียงเลือกตั้งลงคะแนนโดยวิธีลับ (ส่วนที่ 4 มาตรา 15 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ)

ง. หลักการว่าด้วยหนึ่งคน หนึ่งเสียง ในระบบเลือกตั้งหนึ่ง บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้งสามารถออกเสียงได้แค่หนึ่งคะแนนเสียงในแต่ละการเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งระดับชาติของสภานิติบัญญัติ แบ่งการเลือกตั้งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งในระบบแบ่งเขต และอีกส่วนเป็นระบบสัดส่วน (มาตรา 37 ของกฎหมายการเลือกตั้ง)

ผู้ลงคะแนนเสียงต้องเขียนชื่อของผู้สมัครเพียงชื่อเดียวลงในบัตรเลือกตั้ง (ในกรณีของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ลงชื่อหรือชื่อย่อของพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว หรือองค์กรทางการเมืองเดียว และกรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาระบบสัดส่วน ให้เขียนชื่อของผู้ลงสมัคร หรือชื่อย่อของพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวหรือองค์กรทางการเมืองเดียว) (มาตรา 46 มาตรา 68)

ผู้ลงคะแนนเสียงต้องเขียนชื่อของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตาม หากผู้ลงคะแนนเสียงมีความพิการทางกายภาพ หรือไม่รู้หนังสือ สามารถจัดบุคคลที่ได้รับมอบหมายอาจกระทำการช่วยเหลือได้ สำหรับผู้พิการทางสายตา อนุญาตให้ใช้บัตรเลือกตั้งอักษรเบรลล์ (มาตรา 47 และ 48)

กรณีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น (บทบัญญัติมาตรา 46-2) บัตรเลือกตั้งอาจพิมพ์ชื่อผู้สมัครไว้ล่วงหน้า และให้ผู้ออกเสียงเลือกตั้งอาจเลือกตั้งโดยการกากบาทลงไปบนบัตรเลือกตั้ง

(4) หน่วยเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้ง

หน่วยหนึ่ง ของพื้นที่การออกเสียงเลือกตั้งเรียกว่า “หน่วยเลือกตั้ง” เขตพื้นที่ของเทศบาลหนึ่งโดยปกติจะแบ่งเป็นหลายหน่วยเลือกตั้งตาม เงื่อนไขที่จำเป็น ในช่วงการเลือกตั้งโดยทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2003 จำนวนหน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศมีเท่ากับ 53,386 หน่วย

ในทุกๆ หน่วยการเลือกตั้งมีสถานที่การออกเสียงเลือกตั้งหนึ่งแห่ง

ส่วนใหญ่สถานที่เลือกตั้งจะจัดตั้งในสำนักงานของเทศบาล โรงเรียน หรือ ศาลาประชาคมและอื่นๆ

(5) ผู้ควบคุมและผู้สังเกตการณ์การเลือกตั้ง

ผู้ควบคุมการเลือกตั้งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้ง ได้รับแต่งตั้งโดยคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งของเทศบาล โดยคณะกรรมการชุดนี้ได้รับการคัดเลือกมาจากผู้อยู่อาศัยในเขตเลือกตั้งที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นด้วย (มาตรา 37)

(6) ช่วงเวลาการออกเสียงเลือกตั้ง

การออกเสียงเลือกตั้งโดยปกติจะกระทำระหว่างเวลา 07.00 – 20.00 น. ในวันเดียวกัน ในสถานการณ์พิเศษ เวลาที่ปรับให้เร็วขึ้นหรือช้าลงโดยคณะกรรมการการจัดการเลือกตั้งเขตเทศบาล (โดยได้รับอนุญาตล่วงหน้าจากกรรมการจัดการเลือกตั้งจังหวัด) ทั้งนี้การปรับให้เร็วขึ้นหรือช้าลงต้องอยู่ในขอบเขตไม่เกิน 2 ชั่วโมง สำหรับเวลาปิดหีบปรับให้เร็วขึ้นได้ ภายในขอบเขตไม่เกิน 4 ชั่วโมง (มาตรา 40)

(7) การลงคะแนนเสียงล่วงหน้าและการลงคะแนนของผู้ที่ไม่อยู่ในเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง (มาตรา 48 – 2 และ 49)

โดยหลักการผู้ลงคะแนนต้องมาลงคะแนนด้วยตนเอง ณ สถานที่เลือกตั้งในวันเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ผู้ลงคะแนนที่ไม่สามารถมาลงคะแนนในวันที่มีการเลือกตั้งนั้นเนื่องจาก การงาน ความเจ็บป่วย หรือเหตุผลอื่นๆ ก็มีข้อกำหนดให้สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้าได้ โดยผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งล่วงหน้าต้องไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงได้ ระหว่างวันถัดจากวันประกาศอย่างเป็นทางการและ จนถึงวันก่อนวันเลือกตั้ง ณ หน่วยลงคะแนนเสียงที่กำหนดไว้ ซึ่งโดยปกติจะเป็นสำนักงานเทศบาล¹¹¹ โดยระบบการออกเสียงล่วงหน้า หรือระบบการออกเสียงของผู้ที่ไม่อยู่ในเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง

นอกจากนี้ ผู้ลงคะแนนที่มีความพิการทางกายภาพอย่างร้ายแรง อนุญาตให้ออกเสียงทางไปรษณีย์ได้ เหมือนกับระบบการลงคะแนนเสียงของผู้ที่ไม่อยู่ในเขตเลือกตั้งในวันเลือกตั้งนั้น

การลงคะแนนทางทะเลมีขึ้นสำหรับลูกเรือที่แล่นเรืออยู่ทางทะเลสามารถลงคะแนนแล้วส่งมาทางโทรสาร ในระบบนี้มีขึ้นในการแก้ไขของกฎหมายการเลือกตั้งในเดือนเมษายน ปี 1999 จุดประสงค์ก็เพื่อตัดความยุ่งยากลำบากในการส่งบัตรเลือกตั้งสู่บ้านเกิดของพวกเขา ในระบบการลงคะแนนล่วงหน้าหรือการลงคะแนนของผู้ที่ไม่มาใช้สิทธิก็ยังคงมีด้วยกันเช่น การลงคะแนนทางทะเลจัดให้มีขึ้นในการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และจัดให้มีขึ้นสำหรับลูกเรือของเรือเดินสมุทรที่คาดหวังที่คิดธุระในวันเลือกตั้งนั้นด้วย

¹¹¹ เอกสารประกอบการอภิปราย เรื่อง การขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งและความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หน้า 10.

3.3.4 ประเทศออสเตรเลีย¹¹²

การเลือกตั้งระดับชาติของเครือรัฐออสเตรเลียถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองออสเตรเลียที่จะต้องออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ก่อนที่จะเลือกตั้งได้นั้นพลเมืองชาวออสเตรเลียจะต้องมีหน้าที่ไปลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากพลเมืองชาวออสเตรเลียไม่ไปลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ถือว่ามีความผิดและจะต้องถูกปรับ ปกติแล้วพลเมืองชาวออสเตรเลียที่มีสิทธิลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนได้ตลอดเวลาจนกระทั่งถึงวันปิดการลงทะเบียนในเวลา 20.00 น . ภายหลังจากที่มีการออกประกาศให้มีการเลือกตั้ง (The issue of Writ) 7 วัน

คุณสมบัติของผู้ที่จะสามารถลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. เป็นพลเมืองชาวออสเตรเลีย หรือกรณีบุคคลภายใต้การคุ้มครองของประเทศสหราชอาณาจักรจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2. มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์
3. สำหรับพลเมืองชาวออสเตรเลียที่มีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ สามารถลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้เมื่อมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์เท่านั้น
4. จะต้องพำนักอยู่ในที่อยู่อาศัยที่จะใช้ลงทะเบียนเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 เดือนนับจนถึงวันลงทะเบียน

ผู้ที่ไม่สามารถลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ ไม่ใช่พลเมืองชาวออสเตรเลีย หรือเป็นคนวิกลจริตหรือถูกจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไปหรือเป็นบุคคลที่เป็นภัยคุกคามต่อประเทศ

การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยปกติแล้วผู้มีสิทธิลงทะเบียนจะกรอกแบบฟอร์มข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ชื่อ-สกุล และที่อยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกจัดเก็บเข้าทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แบบฟอร์มการลงทะเบียนดังกล่าวสามารถขอรับได้ที่ทำการไปรษณีย์ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งการลงทะเบียนจะกระทำเพียงครั้งเดียว หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงในข้อมูลส่วนบุคคล

การลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแบบพิเศษ

1. บุคคลพิการ หรือมีความเจ็บป่วย หรือผู้ดูแลบุคคลดังกล่าวสามารถที่จะลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์

¹¹² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.(ตุลาคม, 2552). เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งและความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. (สรุปข้อมูลการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศต่างๆ (Registration for Eligible Voter)).

2. บุคคลซึ่งเดินทางไปพำนักในต่างประเทศเป็นการชั่วคราวสามารถลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในต่างประเทศ

3. บุคคลซึ่งไม่มีที่อยู่แน่นอน

4. บุคคลซึ่งต้องทำงานในเขตพื้นที่ Antarctica

5. บุคคลซึ่งมีความเชื่อว่าการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแบบปกติจะเป็นอันตรายต่อตนก็จะลงทะเบียนแบบ Silent enrolment

ในประเทศออสเตรเลีย กำหนดประเภทของการเลือกตั้งไว้ดังนี้

1. Ordinary vote เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่มีสิทธิเลือกตั้งมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง

2. Absent vote เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสำหรับบุคคลที่ไม่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

3. Prepoll and postal vote เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ณ ที่เลือกตั้งล่วงหน้า (a perpoll voting centre) หรือเลือกตั้งทางไปรษณีย์ (postal vote) ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ได้อยู่ในเขตเลือกตั้งของตนในวันเลือกตั้ง เจ็บป่วย หรือด้วยเหตุผลทางศาสนา ซึ่งทำให้ไม่สามารถเข้าในหน่วยเลือกตั้งได้ (คะแนนเสียงที่เกิดจากการเลือกตั้งทางไปรษณีย์จะสามารถลงคะแนนได้จนถึงก่อนวันเลือกตั้ง และจำนวนมานับรวมกับคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมดภายใน 13 วันหลังจากวันเลือกตั้ง

นอกจากนี้ กฎหมายเลือกตั้งของออสเตรเลียอนุญาตให้มีการลงคะแนนทางไปรษณีย์ได้ โดยกำหนดเงื่อนไขว่า บุคคลใดจะไม่อยู่ในรัฐที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือจะไม่อยู่ภายใต้รัศมีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น 10 กิโลเมตรจากหน่วยเลือกตั้ง หรือกำลังจะเดินทางห่างไกลออกไปจากหน่วยเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งหรือไม่ช่วงที่จะมีและมีการเลือกตั้งผู้เลือกตั้งในวันที่กำหนดเนื่องจากความเชื่อทางศาสนา บุคคลเหล่านี้ก็มีสิทธิยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่เลือกตั้งเพื่อขอเลือกตั้งทางไปรษณีย์ โดยเมื่อเจ้าหน้าที่ในการเลือกตั้งได้รับคำร้องและตรวจสอบว่าถูกต้องแล้วก็จะส่งแบบฟอร์มสำหรับการลงคะแนนทางไปรษณีย์หรือบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ (postal vote certificate) มาให้ เพื่อบุคคลนั้นจะได้กรอกและส่งแบบฟอร์มที่กรอกแล้วคืนไปยังกองการเลือกตั้งประจำรัฐต่อไป การลงคะแนนทางไปรษณีย์จะทำได้นับตั้งแต่วันหมดเขตการรับสมัครไปจนถึงปิดการเลือกตั้งในวันเลือกตั้ง¹¹³

¹¹³ เอกภาพ กรัยเสถียรไพศาล. (2542). *ปัญหาสภาพบังคับของข้อกำหนดการเสียสิทธิกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง*. หน้า 48-49

4. Interstate vote เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งข้ามรัฐ ณ ที่หน่วยเลือกตั้งกลาง สำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในรัฐของตนในวันเลือกตั้ง

การลงคะแนนเสียงนอกเขต กฎหมายเลือกตั้งออสเตรเลีย อนุญาตให้มีการลงคะแนนเสียงนอกเขตเมื่อผู้เลือกตั้งที่มีความจำเป็นบางประการในวันเลือกตั้ง ทำให้ไม่สามารถไปลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีอยู่ในบัญชีผู้เลือกตั้ง แต่ไปอยู่ในเขตอื่นในรัฐเดียวกัน อาจลงคะแนนเสียงในเขตที่ตนอยู่ ณ สำนักงานกลางของเขตนั้นก็ ได้โดยเจ้าหน้าที่จะมอบบัตรลงคะแนนให้พร้อมด้วยซองหนึ่งซอง ที่หน้าซองมีข้อความบางประการที่ผู้เลือกตั้งจะต้องแกลงพร้อมทั้งชื่อหน่วยเลือกตั้ง และเขตเลือกตั้งของตนเมื่อลงคะแนนเสร็จปิดซองเรียบร้อย เจ้าหน้าที่เขตนั้นจะเก็บรวบรวมกับซองคนอื่นส่งคืนไปยังเขตเลือกตั้งของบุคคลนั้นต่อไป

5. Provisional vote เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่มีรายชื่อปรากฏอยู่ในทะเบียนรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือพบว่า มีคนมาใช้สิทธิแทนตนไปแล้ว คะแนนเสียงดังกล่าวจะต้องมีการตรวจสอบด้วยความระมัดระวังก่อนจะมีการนับคะแนน

การลงคะแนนเสียง โดยไม่มีชื่อในบัญชีเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้งออสเตรเลียกำหนดว่า ผู้เลือกตั้งคนใดแน่ใจว่าตนเป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้เลือกตั้งโดยสมบูรณ์ และได้ลงทะเบียนผู้เลือกตั้งไว้โดยสมบูรณ์แล้ว เมื่อถึงวันเลือกตั้งปรากฏว่าไม่มีชื่อตนในบัญชีเลือกตั้ง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเหตุผลต่างๆ เช่น พิมพ์ชื่อตกไป ก็สามารถร้องขอลงคะแนนเสียงได้ถ้าประธานที่เลือกตั้งเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งจริง ก็มอบบัตรเลือกตั้งให้พร้อมด้วยซองหนึ่งซองที่หน้าซองมีรายการข้อเท็จจริงที่ผู้นั้นจะต้องแกลงเมื่อเสร็จการเลือกตั้งแล้วเจ้าหน้าที่จะได้ตรวจสอบว่า ผู้นั้นเป็นผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้เลือกตั้งหรือไม่ ถ้าเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็จะไม่นับคะแนนของผู้นั้น

6. Mobile polling เป็นการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในช่วงระยะเวลา 12 วันก่อนและวันเลือกตั้ง โดยคณะ Mobile Polling จะเดินทางไปยังโรงพยาบาล เรือนจำ และพื้นที่ห่างไกลเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ในการเลือกตั้งแบบ Postal, Perpoll, Interstate, Absent และ Provisional ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องกรอกแบบฟอร์มซึ่งระบุรายละเอียดส่วนบุคคล โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน

การนับคะแนน นับที่หน่วยเลือกตั้งการนับคะแนนจะเริ่มขึ้นในทันทีหลังที่ปิดการลงคะแนน ในเวลา 18.00 น. ของวันเลือกตั้ง บัตรเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนจะถูกแยกออกเป็นกองตามคะแนนเสียงลำดับแรก (The first preference vote) ของผู้สมัครแต่ละคนและบัตรเสีย

ส่วนสถานที่ในการนับคะแนนให้ดำเนินการนับที่หน่วยเลือกตั้งการนับคะแนนจะเริ่มขึ้นในทันทีหลังที่ปิดการลงคะแนน ในเวลา 18.00 น. ของวันเลือกตั้ง บัตรเลือกตั้งของ

สมาชิกสภาผู้แทนจะถูกแยกออกเป็นกองตามคะแนนเสียงลำดับแรก (The first preference vote) ของผู้สมัครแต่ละคนและบัตรเสีย

โดยกำหนดระยะเวลาในการออกเสียงเลือกตั้งกฎหมายเลือกตั้งประเทศออสเตรเลีย กำหนดไว้ 10 ชั่วโมง ในระหว่างเวลา 08.00 – 18.00 น.

ในการประกาศผลการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผู้สมัครลงรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับคะแนนเสียงเกินร้อยละ 50 ของคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมด

3.3.5 ประเทศสวีเดน

รัฐทั้ง 6 ที่ใช้ระบบการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งในประเทศสวีเดนได้ กำหนดระบบการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้งโดยการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2 ประการคือ

1) การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ กฎหมายเลือกตั้งอนุญาตให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งซึ่งได้ยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ และผู้ที่รับราชการทหารมีสิทธิลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์

2) การลงคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้งพิเศษ ในรัฐต่าง ๆ ได้จัดหน่วยเลือกตั้งพิเศษสำหรับผู้ที่ไม่อยู่ในเขต หรือจังหวัดที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งหน่วยเลือกตั้งพิเศษนี้จะเปิดเป็นเวลา 4 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้งพิเศษนี้ถือว่าเป็นการลงคะแนนเสียงนอกเขตเลือกตั้ง และเป็นการลงคะแนนเสียงล่วงหน้าในเวลาเดียวกัน¹¹⁴

3.3.6 ประเทศเบลเยียม

ประเทศเบลเยียมมีระบบการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง โดยการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง คือ¹¹⁵

1) การลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ กฎหมายเลือกตั้งเบลเยียม อนุญาตให้มีการลงคะแนนทางไปรษณีย์สำหรับผู้เลือกตั้งที่อยู่ภายในประเทศแต่ไม่สามารถออกจากบ้านไปลงคะแนนเสียงได้ หรือไม่สามารถละทิ้งการทำงานเพื่อไปลงคะแนนเสียงได้ เช่น ผู้ป่วย นางพยาบาล เจ้าหน้าที่บริการของรัฐ (public service officials) หรือ คนเรือ เป็นต้น โดยผู้เลือกตั้งที่ประสงค์จะลงคะแนนทางไปรษณีย์จะต้องยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตต่อเจ้าเมือง (Burgomaster) ภายใน 5-30 วัน ก่อนวันเลือกตั้ง

¹¹⁴ วรสิทธิ์ อภิชาติโชติ. (2533). การบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง : แนวคิดและผล เรื่องเดิม. หน้า 51.

¹¹⁵ แหล่งเดิม. หน้า 48-50.

2) การลงคะแนนเสียงโดยตัวแทน กฎหมายเลือกตั้งเบลเยียม อนุญาตให้มีการลงคะแนนเสียงโดยตัวแทนได้ โดยกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับผู้เลือกตั้งซึ่งโดยอาชีพของเขา ทำให้ไม่สามารถลงคะแนนเสียงในประเทศได้ เนื่องจากไม่อยู่ในประเทศในวันเลือกตั้ง ได้แก่ พวกทูตและเจ้าหน้าที่ทางการทูต กงสุล และเจ้าหน้าที่ของสถานกงสุลหรือทหารของประเทศ เป็นต้น โดยมีเงื่อนไขว่าตัวแทน (proxy voter) ที่จะเป็นผู้ลงคะแนนเสียงแทนนั้นจะต้องอาศัยอยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกัน

3) อำนาจความสะดวกการลงคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้ง ในเบลเยียมกฎหมายเลือกตั้งกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะทางโดยไม่ให้ผู้เลือกตั้งเดินทางมากกว่า 4 กิโลเมตร จากที่อยู่อาศัยเพื่อมาลงคะแนนเสียง ที่สำคัญมีการกระจายหน่วยเลือกตั้งไว้เป็นจำนวนมาก โดยแต่ละหน่วยได้จัดไว้สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่เกิน 650 คน เขตใดที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้น หน่วยเลือกตั้งก็เพิ่มมากขึ้น

3.3.7 ประเทศอิตาลี

ประเทศอิตาลี มีระบบการบังคับให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง โดยการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หลายประการ คือ¹¹⁶

1) ในการอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาเลือกตั้ง ทางราชการอิตาลีให้ความสะดวกในเรื่องค่าโดยสารในการเดินทางมาเลือกตั้ง โดยมีการลดค่าโดยสารหรือโดยสารรถไฟของรัฐบาลฟรี ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด

2) ในการอำนวยความสะดวกการลงคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้ง ทางราชการอิตาลีได้จัดสถานที่เลือกตั้ง หรือหน่วยเลือกตั้งไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้ผู้มาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสะดวกสบายไม่ต้องเดินทางไกล และจัดช่องสำหรับลงคะแนนเสียงกว้างขวางไม่มีปัญหาในการเข้า-ออก

3) การลงคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้งพิเศษ ทางราชการอิตาลี ได้จัดหน่วยเลือกตั้งพิเศษขึ้นในโรงพยาบาล สำหรับนางพยาบาล คนเจ็บในโรงพยาบาลคนพิการ คนตาบอด เป็นต้น และยังมีหน่วยเลือกตั้งพิเศษในบ้านพักต่างๆ ด้วยสำหรับพวกบริการ (service men) ต่างๆ ชาวทะเล กะลาสีเรือ สามารถลงคะแนนเสียงที่เขตเลือกตั้งอื่น นอกจากเขตที่เขาอาศัยอยู่ก็ได้ หรือทหารของประเทศ สามารถลงคะแนนเสียงที่หน่วยเลือกตั้งที่ทางราชการจัดไว้ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ก็ได้

4) อำนาจความสะดวกช่วงเวลาสำหรับลงคะแนนเสียง ในอิตาลีมีการให้ความสะดวกแก่ผู้ไปออกเสียงเลือกตั้ง โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้ง 2 วัน คือวันอาทิตย์ระหว่างเวลา

¹¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 50.

06.00 – 22.00 น. และวันจันทร์ระหว่าง 07.00 – 14.00 น. โดยทั้งสองวันถือว่าเป็นวันหยุดตามกฎหมายทำให้สะดวกในการเดินทางไปเลือกตั้ง

3.3.8 ประเทศเกาหลีใต้¹¹⁷

คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Voters)

- 1) มีสัญชาติเกาหลี
- 2) มีอายุครบ 20 ปีในวันเลือกตั้ง
- 3) เป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ตนลงทะเบียนเลือกตั้ง
- 4) ต้องลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

วิธีการลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศรายชื่อผู้ที่ลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้า 28 วันสำหรับการเลือกตั้งประธานาธิบดี และ 19 วันสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา

สำหรับผู้ลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง สำหรับระยะเวลาในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ตั้งแต่เวลา 6.00-18.00 น. (หรือถึง 20.00 น. สำหรับการเลือกตั้งในกรณีพิเศษ) โดยในการลงคะแนนเสียงวันเลือกตั้งจะต้องปฏิบัติดังนี้

(1) ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องเดินทางไปยังสถานที่ลงคะแนนเสียงพร้อมด้วยบัตรประจำตัว อาทิ บัตรประชาชน ใบขับขี่ พาสปอร์ต หรือบัตรประจำตัวของสำนักงานพร้อมโชว์ให้เจ้าหน้าที่ประจำสถานที่ลงคะแนนเสียง

(2) เซ็นชื่อในใบทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และรับบัตรเลือกตั้งจากประธานการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง

(3) นำบัตรเลือกตั้ง เข้าไปกาในคูหาเลือกตั้ง แล้วพับปิดเพื่อมิให้บุคคลอื่นสามารถเห็นผู้สมัครที่เลือก

(4) นำบัตรลงคะแนนเสียงหย่อนลงในหีบบัตรเลือกตั้ง

สำหรับผู้ที่ไม่สามารถลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งระดับจังหวัดจะจัดสถานที่สำหรับผู้ที่ไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ โดยจะจัดล่วงหน้า 2-6 วันก่อนวันเลือกตั้ง โดยจะจัด ณ กองทัพบก หรือ มหาวิทยาลัย หรือ สำนักงานคณะกรรมการการลงคะแนน ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ 10.00-16.00 น. และหลังจากหมดเวลาลงคะแนนเสียง คณะกรรมการจะทำการเปิดหีบต่อหน้าพยานและจัดส่งใบลงคะแนนทั้งหมดโดยส่งลงทะเบียนทางไปรษณีย์ต่อคณะกรรมการเลือกตั้งระดับอำเภอ

¹¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.(ตุลาคม, 2552). เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งและความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. สรุปข้อมูลการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศต่างๆ (Registration for Eligible Voter).

สำหรับผู้ป่วย หรือผู้พิการที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้สามารถทำการเลือกตั้งที่บ้านหรือที่โรงพยาบาลได้ โดยหลังจากกาบัตรเลือกตั้งแล้วให้นำบัตรเลือกตั้งใส่ซองจดหมายแล้วปิดผนึก จากนั้นนำใส่ซองจดหมายอีกชั้น เขียนชื่อและที่อยู่ผู้ใช้สิทธิด้านหลังซอง พร้อมกับเซ็นชื่อ 3 ครั้ง กำกับบนรอยปิดผนึก จากนั้นจำหน่ายซองแล้วส่งถึงสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตามขั้นตอนของไปรษณีย์ทั่วไป¹¹⁸

¹¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.(ตุลาคม, 2552). เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่องการขอใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งและความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. สรุปข้อมูลการลงทะเบียนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในประเทศต่างๆ (Registration for Eligible Voter).